

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
NSV LIIDU AJALOO KATEEDER

KALURIKOLHOOSI "AUDRURAND"
ARENGUTE

Diplomitöö

KALJU KÜNNAPÄ
ajaloo-osakonna mitte-
statsionaarne üliõpilane

*TRÜ NSV Liidu ajal.
kat. n. 1524.*

T a r t u 1960

S I S S E J U H A T U S

Pindala ja rannajoone suhtest lähtudes tuleks küll Eesti NSV-d teistest NSV Liidu vabariikidest ettepoole seada kui suhteliselt pikima rannikualaga vabariiki. Seega vahest rohkem kui teistes vennasvabariikides tuleb Eesti NSV elanikkonnal tootmisvahendiks pidada merd. Kalapüük- ja töötlemine on olnud meie rannaelanikkonna tähtsaks tegevusalaks juba ammustest aegadest. Kuni nõukogude võimu kehtetamiseni oli aga kalapüük rannarahva valdavale osale kõrvaltegevuseks põlluharimise kõrval, sest ainult kalapüügist ei olnud võimalik ära elada turu piiratusest ja nõudmise vähesusest tingitud madalate kalahindade tõttu. 1939.a. andmeil oli Eestis umbes 12 000 kalurit, kuid tegelikult elatus kalastamisest vaid 4000 - 4500 inimest.¹ Kodanlikul ajal ahenes kalaturg Venemaa linnade, eelkõige Peterburi ja Riia turu kaotamineku tõttu. Inglismaa survele oli kodanlus sunnitud isegi kala sisse vedama.

Nõukogude võimu aastail on nii kalapüük kui ka -töötlemine tunduvalt laienenud. 1958.a. püüti Eesti NSV-s kala 582 000 tsentnerit, mis ületab kolmekordselt kümne viimase sõjaeelse aasta keskmise püügitaseme. Kalatööstus on muutunud üheks kõige tähtsamaks toiduainetetööstuse haruks

¹ "Rahva Hääl", Nr.5 (5197), 7.jaanuar 1960.

vabariigis, andes 1958.a. toodangut üle 400 miljoni rubla väärtuses, mis moodustab 18 % Eesti NSV toiduainetetööstuse kogutoodangust.¹

Eesti NSV rahvamajanduse harudest on kalatööstus üks neist, mis peab käesoleval seitseaastakul arenema eriti kiiresti. Kalapüük suureneb seitseaastaku jooksul 1958. aasta püügiga võrreldes 2,4 korda ning tõuseb 1965. aastal 1,3 miljoni tsentnerini. Seega püütakse seitseaastaku viimasel aastal, s.t. 1965.a. meie vabariigis kala niisama palju kui kodanlikus Eestis seitsme aasta jooksul (1933.-1939.a.) kokku.² Kuna Läänemeri kalapüügi laiendamisel enam erilisi võimalusi ei paku, siis on kavandatud uute püügipiirkondade kasutuselevõtmine Atlandi ookeanil. Atlandi heeringapüügi tunduva suurendamise kõrval alustatakse sardiini ja tuunikala püüki Aafrika rannikul ja meriahvena püüki Atlandi ookeani lääneosas. Selle ülesande täitmiseks suurendatakse meie kalalaevastikku rohkem kui saja moodsa traallaeva võrra. Nende laevade pardal töödeldakse püütud kala fileeks, sprottideks ning jäätmed kalajahuks ja -rasvaks. Niisugused traallaevad võivad viibida püügil kauemat aega ilma abilaevastikuta ning nad toovad randa otse valmiskauba üleandmiseks tarbijale. Kuna rannapüük jääb enam-vähem samale tasemele, siis pannakse erilist rõhku kalavarude taastamisele ja suurendamisele, eriti vääriskala osas.

¹ "Rahva Hääl", Nr.5 (5197), 7.jaanuar 1960.

² Meie ülesanded tulevikus (Juhtkiri). "Abiks Kaluririle", Nr.14, 1958, lk. 1-2.

Tunduva osa meie kalatoodangust annavad kalurikolhoosid, mis tihedasti palistavad Eesti NSV rannikuala. Kalurikolhoosid on varustatud eesrindliku kalapüügitehnikaga ja üha laienevad nende püügirajoonid. Kaluriartellide rajamine on tundmatuseni muutnud rannaküla ilmet. Kalurite elu on nüüd hoopis jõukam, kergem ja kultuursem kui kunagi varem. Juba 1955.a. oli miljonär-kalurikolhooside arv 28, s.o. kaks korda suurem kui 1954.a.¹ Kalurikolhoosides võib tihti näha kalurite isiklikke autosid, mootorrattaid, motorollereid jne.

Vaadelda, kuidas elab ja töötab sotsialistlik rannakolhoos tänapäeval ja milline oli rannaküla elu lähemas minevikus - seda seabki enesele ülesandeks käesolev diplomitöö. Ühtlasi püüab käesoleva töö anda tagasihoidliku panuse viimasel ajal taas elustunud kodu-uurimise valdkonnas. Rannarahva elu on vaadeldud ühe konkreetse näite varal, milleks on Pärnu lahe läänekaldal asuv kalurikolhoos "Audrurand". Nimetatud kolhoos on nii oma pindalalt, rannajoonelt, artelli liikmete arvult kui ka toodangu suuruselt ja muudelt saavutustelt keskmine. Diplomitöös on püütud käsitleda nimetatud kalurikolhoosi arengut alates tema asutamisest kuni 1959. aastani (incl.), kusjuures on tehtud tagasisivaade ka kalurite varajasemale olukorrale, mis on vajalik konkreetse võrdlusmaterjali saamiseks.

¹ Arve ja fakte. "Abiks Kalurile", Nr.3, 1956, lk.10.

Põhiliseks materjaliks, millele käesoleva töö tugineb, on kalurikolhoosi "Audrurand" arhiiv alates kolhoosi asutamisest 14. aprillil 1949. a. Kalapüügi-alase faktilise materjaliga on tutvunud kohapeal, vestlustes kolhoosi esimehe, pearaamatupidaja, juhatuse liikmete ja kaluritega. Kasutatud on ka kalandusalase bülletääni "Abiks Kalurile" ja ajakirjanduse andmeid. Ajaloolise tagasivaate andmisel on kasutatud peamiselt koguteose "Pärnumaa"¹ ajaloolist ja majanduslikku osa. Selle kõrval saadi olulisi andmeid vestlustes vanade kaluritega.

¹ "Pärnumaa". Maateaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu 1930.

I p e a t ü k k

ASEND JA LOODUSLIKUD TINGIMUSED

Kalurikolhoos "Audrurand" asub Pärnu lahe läänekaldal kitsal rannaribal, mille laius ei ulatu üle ühe kilomeetri ja mida uhub meri kolme kilomeetri ulatuses. Administratiivselt kuulub kolhoos Pärnu piirkonna Audru külanõukogu piiresse, hõlmates täiesti Kabriste ja osaliselt Lindi, Saulepa ja Sarvi rannakülad. Vana administratiivse jaotuse järgi kuulus vaadeldav ala Audru kihelkonna Audru valda koosseisu. Audru vald moodustati 1860. aastal Audru ja Lindi kogukondade ühendamise teel.¹ Mis puutub aga iseseisva Audru kihelkonna tekkimisajasse, siis peaks selleks lugema 1636. aastat, millal Audrusse ehitati kirik ja moodustati iseseisev kogudus.²

Sakslaste vallutuse ajal 13. sajandil jagunes mereäärne eestlaste maa-ala, mis haaras hilisemat Läänemaad ja Pärnumaa põhjaosa ja mida sissetungijad nimetasid "Maritima", 7 kihelkonda. E. Blumfeldt, käsitledes koguteoses "Pärnumaa" Audru kihelkonna ajaloo varasemat perioodi, väidab ilmselt balti-saksa ajaloolase C. Russwurmi mõjul, et Audru kihelkonda võib üldjoontes maa-alaliselt samastada Maritima lõunaosas asunud Suorbe või Zworne kihelkonnaga,

¹ E. (ekslikult H.) Blumfeldt koguteoses "Pärnumaa" lk. 273.

² 1636.a. ehitas krahv Franz Bernhard v. Thurn'i lesk Audru praeguse luteri usu kiriku, millele nimeks anti Püha Risti kirik; see olevat esimene otseselt luteri usu tarvis ehitatud kirik Liivimaal. (E. /ekslikult H./ Blumfeldt koguteoses "Pärnumaa", lk.271).

kusjuures tolleaegne kihelkonna nimi on tõenäoliselt alal hoidunud praeguse Sarvi küla (üks kalurikolhoosi "Audru-rand" piiresse kuuluvaid külasid) nimes, milline küla on ilmselt olnud tolleaegse kihelkonna keskkohaks; pärast 13. sajandit kaob Suorbe nimi suurema maa-alalise ühiku tähenduses, andes maad kitsale, praegust Sarvi küla haaravale tähendusele.¹ See E. Blumfeldt'i käsitus ei ole aga põhjendatud ning lükati hiljem ümber J. Uluotsa poolt, kelle arvates nimetatud alad vastavad hoopis endise Läänemaa edelaosas asunud Karuse kihelkonnale.²

Tuleb arvata, et Audru kihelkond kuulus väikemaakonna Korbe koosseisu. Sellisel seisukohal on ka I. Arens oma artiklis "Über die topographische Lage und die Grenzen des alt-estnischen Landschaft Korbe".³ Korbe haaras Pärnu-Jaagupi ning osaliselt Väandra, Tori, Pärnu ja Audru kihelkonnad. See oli samasugune väikemaakond nagu Soontagana, Alempois jt.

Lähemaks suuremaks keskuseks on Pärnu linn, mille kaugus kolhoosikeskusest on 26 km. ja millega ühenduse pidamiseks kasutatakse rannajoonega paralleelselt kulgevat Pärnu-Tõstamaa maanteed (Pärnu suunas liigub liinibuss 4 korda päevas). Talvel kasutatakse ka otseteed üle

¹ E./eksklikult H./ Blumfeldt koguteoses "Pärnumaa", lk.268.

² Jüri Uluots, Cotze und Sorve und die quarta des Ordens in Läänemaa. "Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat", 1937, I, Tartu 1938, lk. 243.

³ ilmus teoses "Apophoreta Tartuensia", Holmiae 1949, lk.197-207. Kahjuks ei õnnestunud autoril nimetatud artiklit otseselt kasutada.

lahe, milline vahemaa on 14 km. Toodangu üleandmiseks kasutavad kalurid täielikult mehhaniseeritud kalavastuvõtupunkti, mis asub naaber-kaluriartelli "Kajakas" territooriumil. Kalurikolhoos on ümbritsetud põllumajandusliku artelli "Sangar" maadega.

Kolhoosi piires oleva rannatasandiku keskmine kõrgus merepinnast on 4,5 m., kusjuures rannariba keskmine osa on suhteliselt kõrgem kui tema äärealad. Vaatamata mere ja maismaa nivoode suhteliselt väikesele vahele avaneb "Audruranna" kolhoosi territooriumilt ilus vaade merele. Samuti meeldiv vaade avaneb "Audruranna" kohal merelt maale. Kaugele avamerele paistab otse mere äärde püstitatud kolhoosi kaunijooneline administratiiv-klubihoone, samuti rida tootmishooneid ja rannajoont tihedalt palistavad kalurite elamud.

Kolhoosi põllud on kivised, olgugi et aegade vältel on neid pidevalt põldudelt eemaldatud. Mida rohkem mere poole, seda kivisemaks põllud muutuvad. Meri on nõudnud rannaelanikelt ikkagi palju aega, nii et nad ei ole saanud oma põlde kuigivõrd hoolikalt kividest puhastada; samal ajal aga kaugemal sisemaal, kus seos merega väiksem, on põllud suurel määral kividest vabastatud. Põldudelt korjatud kive on seejuures veetud ehitusmaterjaliks möödunud sajandi keskel rajatud Pärnu sadama muuli jaoks, mis valmis 1863.a.

Pärnu laht, mille ääres kolhoos "Audrurand" asub, moodustab Riia lahe kirdepoolse osa, mis tungib hobuse-

rauakujuliselt 25 km. maismaasse. Kitsamas kohas, Liu küla, Tõstamaa poolsaare ja Tahkuranna neeme joonel on lahe laius 12 km., laiemas kohas aga 18 km. Pärnu laht on madal: keskmine sügavus 5-6 m, suurim sügavus 12 m. Mere põhi on tugevasti laineline. Põhja laineline reljeef ja suures ulatuses madal vesi on põhjuseks, et merevee temperatuur lahes on sõltuv ilmastiku tingimustest. Madal vesi soojeneb päikesepaistel kiiresti ning laineline põhjareljeef takistab mandrilt puhuvail tuultel sooja vee eemaletõrjumist ja selle asemele sügavamalt külmema vee valgumist. Pärnu lahe vee temperatuuri kujunemisel etendab tähtsat osa Riia lahe hoovus, mis kulgeb kellaosuti liikumisele vastassuunas ja soodustab piki madalaveelist rannikut liikuva vee soojenemist. Valitsevad lääne- ja edelatuuled soodustavad sooja vee kuhjumist Pärnu lahte ning takistavad selle väljumist lahest Kihnu väina kaudu, eriti just kõige soojema pinnavee osas. Vee soolsus Pärnu lahes on väike - umbes 0,6 ‰. See on tingitud Pärnu jõe ja selle lisajõgede suubumisest lahte, kuhu nad toovad hulgaliselt magedat vett ning orgaanilisi setteid kaladele toiduks. Tõuse ja mõõne meres ei esine.

Pärnu lahel püsib võrdlemisi kaua jääkate. Möödunud sajandi lõpus ja käesoleva sajandi algul teostatud vaatlusist selgub, et Pärnu lahes on aastas keskmiselt 146 päeva jääd, neist kinnist jääkatet 114 päeva. Esimene jää ilmub keskmiselt 27.novembril, laht külmub täiesti kinni 18.detsembril, läheb lahti 11.aprillil, kuna jää kaob

lõplikult 22. aprillil. Üksikud aastad näitavad neist keskmistest arvudest muidugi suuri kõrvalekaldumisi.¹ Talvel teostavad kalurid jääalust mõrrapüüki. Püütakse peamiselt vääriskala (koha, vimba jt. kalaliike).

Pärnu laht on kalarikas. Peamiseks kalaliigiks on räim. Pärnu lahe liivastel madalikel levivad suurima räime koelmete koondised Eesti vetes.

Räimesaagid püügirajoonide järgi 1951-1955. a.

(tuhandeis ts.)²

	1951	1952	1953	1954	1955
Pärnu laht	102,4	115,0	104,5	116,4	126,8
Kingissepa kalakombinaadi piirkond	47,9	52,3	57,3	71,4	98,1
Hiumaa ja Haapsalu k/k piirkond	39,3	47,8	54,0	75,8	106,8
Soome laht	28,6	32,4	34,7	57,2	83,8
Kokku Eesti NSV-s :	218,2	247,5	250,0	320,8	414,7

Eesti NSV 1955. aasta räimesaagist kuulus seega Pärnu lahe piirkonnale 31 % ehk ligi 1/3, Hiumaa ja Haapsalu kalakombinaadi piirkonnale 26 %, Kingissepa kalakombinaadi piirkonnale 24 % ja Soome lahele 21 %.

Pärnu lahte kasutavad räimed kudemispaigana. Märtsis-

¹ K. Frisch koguteoses "Pärnumaa", lk. 31.

² M. R j a b u h h i n, Seisevnoodapüük Eesti NSV-s. "Abiks Kalurile", Nr. 1, 1956, lk. 6.

aprillis formeeruvad suured räime kudemiskoondised. Need koondised hakkavad hoiduma ranniku lähedale, liikudes kudemispaikadesse, kusjuures väga paljud kalaparved läbivad oma teekonnal "Audruranna" rannavesi. Kevadine räime kudemine toimub mais-juunis. Kevadkuderäim on peamiseks seisvnooda- ja mõrrapüügi objektiks. Räim koeb ka veel sügisel augustis-septembris, mil räimeparved tulevad Pärnu lahte Balti mere avavetest.

Praegu on tootmisvõimsamaks ja levinumaks püüniseks seisvnoot ehk kakuam, mis tõrjub välja kaetud tüüpi püünise-mõrra. Teda kasutatakse masskala, kevadkuderäime püügiks. Kevadkuderäime püügiga aga täidetakse kõige suurem osa kolhoosi püügiplaanist. Seisvnoot on pealt katmata. Seisvnooda võrgulina on valmistatud puuvillniidist. See suurpüünis koosneb kuni poole kilomeetri pikkusest vesiaiaist, mis annab kalade liikumisele uue suuna, juhtides nad trehtrikujulisse pujusesse, mille ülesandeks on suunata kalad kakuami võrkkasti. Kakuami kinnitamiseks merepõhja kasutatakse akruid.

Seisvnooda laialdane levik on seletatav tema suure paremusega võrreldes paljude teiste püünistega. Seisvnooda paremus seisab selles, et kalapüük temaga toimub pidevalt ja automaatselt ilma kaluri abita. Kalurid vaid aeg-ajalt kontrollivad püüniseid ja valavad püütud kala transportlaeva. Seisvnooda tühjendamine, hoolimata saagi suurusest, ei tee raskusi. Püük seisvnoodaga nõuab

minimaalset tööjõudu. Kuid seisevnoota peab tühjendama võimalikult sagedamini, sest on tähele pandud, et mõningane hulk kalu läheb püünisest tagasi merre.

Seisevnoodal on ka puudusi. Peamine puudus on selle püünise vähene liikuvus. Palju tööjõudu nõudvate püügile asetamise ja püügilt võtmise protsesside tõttu on ta seotud ühe püügikohaga, sest kõik need tööprotsessid on veel vähe mehhaniseeritud.

Sügiskuderäime püügiks seisevnoota ei kasutata meie oludes sügiskuudel valitsevate tormide pärast, kuna need võiksid selle kallihinnalise suurpüünise purustada (seisevnooda väärtus on 55 000 rbula). Sügisel kasutatakse räimepüügiks mõrda. Kaetud tüüpi püünis, räimemõrd, on seisevnoodast palju väiksem. Tema pikkus on mõnikümmend meetrit ja kõrgus mõrra suu juures 3,5 meetrit, kusjuures kõrgus väheneb astangute viisi mõrra pära_vosa suunas. Mõrra pära on võimalik kalade merest väljavõtmisel sulgeda. Loomulikult on mõrd seisevnoodaga võrreldes palju odavam.

Pärnu lahe kui Eesti suurima ja rikkalikuma räimepüügi ala tähtsust näitab ka see, et juba vanadel aegadel on kasutanud Pärnu lahte räimepüügiks kalurid kaugematelt aladelt, eriti Hiiumaalt. Nii tekkisid igal aastal räimepüügi hooajal praeguse "Audruranna" kalurikolhoosi territooriumil hiidlaste kolooniad. Hiidlased teostasid räimepüüki Pärnu lahes kuni 1954. aastani, mil toimus kindlate püügirajoonide kinnistamine eri kaluriartellidele. Kuni

tänapäevani on säilinud omaaegsete Audru mõisaomanike Pilar von Pilchau'de poolt hiidlaste jaoks ehitatud nn. "hiiu majad", arvult 3 (üldse on neid olnud 5). Muuseas, kõige paremini säilinud maja on rekonstrueeritud kolhoosi remonditöökojaks. Seejuures on täielikult säilitatud maja esialgne välisilme. Balti eriseaduse alusel kuulus rannas kalapüügiõiguse privileeg kohalikele Audru mõisaomanikele, kellede käest hiidlased olid saanud rannavetes räimepüügi teostamise loa nende ja Audru mõisaomanike vahel sõlmitud rannarendi lepingu põhjal. Selle lepingu alusel olid ehitatud ka eespool mainitud "hiiu majad".

Missugused olid rannarendi lepingu täpsed tingimused erinevatel aegadel, ei ole teada. A. Lutsu andmeil nõuti 1867. aasta paiku hiidlastelt tasu 21 mõõtu kalu ehk 6 rubla püüdjalt ning peale selle veel 4 rubla rahas iga paadi pealt.¹ 84-aastase põlise kohaliku kaluri Jaan Juhan-soo andmeil hakkasid hiidlased umbes sajandivahetusest alates rannarenti tasuma ainult kalades. Tema sõnade järgi hakkasid hiidlased "püüdma mõisale kalu". Randa olevat ilmunud mõisa plaanvankrid (kahehobuse-rakendid), millega veeti mõisa koormate kaupa räime. Seda kasutati soolatud kujul odava toidusena mõisa teenijaskonnale (perelauas) ja moonakate varustamiseks. Igal juhul, mõisale oli niisugune vahekord kasulik. Seda tõestab näiteks juhtum Audru ^(mõisa) kant-

¹ A. L u t s, Rändpüügist Eesti rannakalstuses. (Käsi-kiri) lk.9.

seleis, millest teavad jutustada kohalikud elanikud. Nii-
melt juhtinud üks rannamees mõisahärra tähelepanu selle-
le, et hiidlased tallavad võrkude kuivatamisel ja korras-
tamisel maha palju heina, ja soovitanud hiidlastega vahe-
korrad lõpetada. Härra, kes oli tuntud suure teatraalsuse
armastajana suhtlemises talupoegadega, olevat võtnud pih-
ku hõberubla ja öelnud, et ennem hakkab raha tema peos
sulama, kui ta oma lubadusi hiidlastele revideeriks. Hiid-
laste ilmumine oli rannarahvale oodatud sündmuseks. Hiid-
lased tõid kaasa rohkesti uudiseid, hiiu nalja ja õlut,
millega nad tasusid kohalikele elanikele neile osutatud
abi eest (nagu sauna kasutamine jne.). Tol ajal ilmus ran-
da ka palju talumehi sisemaalt, kes vahetasid hiidlastelt
kala põllusaaduste vastu. Oma saagi turustasid hiidlased
peamiselt Pärnus.

Igal kevadel koguneb Pärnu lahte kudema veel massili-
selt tinti, säinast, vimma, koha, ahvenat ja teisi kala-
liike. Eriti tähtsat osa etendab Pärnu laht meie koha-
ja vimmapüügis, andes 80 protsenti kogu vabariigi kohatoo-
dangust ja üle 90 protsendi vimmatoodangust. Kolhoosikorra
ajal on kaluriartellide vahel jagatud püügipiirkonnad.
"Audruranna" kaluritele on määratud kalastuspiirkonnaks
Võiste rand, Sorgu saare ümbruse meri ja kodukolhoosi alu-
ne rannavesi. Peale nimetatud kohtade käiakse veel kaug-
püügil Saaremaa rannikul.

II p e a t ü k k

KALURITE OLUKORD JA PÜÜGITINGIMUSED ENNE NÕUKOGUDE VÕIMU TAASTAMIST EESTIS 1940.a.

Enne kalurartelli loomise juurde asumist tuleks lühidalt peatuda kalurite varajasemal olukorral. Esmalt peab märkima, et kalapüügi tehnika oli tänapäevaga võrreldes primitiivne. Näiteks kasutati kuni kahekümnendate aastate keskpaigani peaaegu eranditult purje- ja sõudepaate. Nendega püügikohta ja tagasi liikumine nõudis väga palju aega ja jõukulu, eriti sõudepaadi kasutamisel. Nii oli kalurite hulgas käibel väljend "peopesi lõhkuma", selle asemel, et öelda "sõudma". Selle tõttu oli ka tunduvalt rohkem õnnetusi kui praegu, kuna aeglase liikumise tõttu jäädi tihti pimeduse ja tormi kätte, eriti sügispuügi ajal. Olgu märgitud, et veel kuni käesoleva sajandi kahekümnendate aastate lõpuni ei olnud vajalikul määral korraldatud tuletornide süsteem. Alles siis korraldati ümber Sorgu tuletorn ja pandi üles Papinina tuli, mis võimaldas öösel ohutut sõitu Manilaiu ja Kihnu - Kakra vahel.

Möödunud sajandi viimasel veerandil, J. Juhansoo noorpõlves, olevat olnud tavaliseks paadi pikkuseks 16-17 jalga. Kuna tegemist oli sõudepaadiga, siis taolist lühikest paati oli kerge sõuda ja tormi kaitseks randa tõmmata, sest kuni kolhoosikorrani puudusid ekskavaatoritega süvendatud randumispaigad ja paadisillad. Tänapäeval randuvad ka suu-

red transportpaadid randumissilla juures, nii et kalur võib astuda sillalt paati ilma vees sumpamata ja rasket paati madalast veest sügavamale lohistamata.

Tuleb arvata, et algelist neljakandilist raapurje (puri kinnitati ristpuu külge) kasutati hiljemalt möödunud sajandi keskpaigast alates. Käesoleva sajandi algusest alates ilmuvad Audruranda kahvelpurjed, mis J. Juhan-soo väitel võeti kasutusele laevade eeskujul, mida hakati ehitama ka Audrus. Laevaehituse ja meresõidu arengut üldse soodustas merekooli asutamine Heinastes 1864. a. Heinaste merekooli mõju Audrurannale ei piirdu ainult merelae-vade ehitamisele asumisega, vaid ta andis ka meremehehariduse mitmele Audru noormehel, kes, omandanud Heinaste merekoolis kaugsõidu kapteni kutse, sõitsid hiljem edukalt maailmamaredel.

Paatide valmistamine on toimunud alati kohapeal ja ka siinsete jõududega. Eriti andeka paadimeistri kuulsust omas Jaan Potsepp, kelle tegevus algas sajandite vahetusel. 1900-nda aasta paiku on ehitanud Audruranna mehed omade jõududega Sarvi küla all rannas 2-mastilise purjeka. Hiljem on ehitatud neid veelgi.

Üldse paistab möödunud sajandi teine pool silma hoogsat laevaehituse poolest Pärnu lahe kallastel. Puuvlaevu ehitati Heinastest Tahkurannani (Kablis, Häädemeestel, Heinastes) ja Audrus. Kablis Treimani külas elasid meie esimesed kapitalistlikud ettevõtjad merenduse alal:

Martinson'id, Klein'id, Grant'id, Veide'd, Busch, Markson ja teised. Siin ehitati väikesi rannasõidupurjekaid juba Krimmi sõja ajal; suured Orajõe ja Laiksaare kroonumetsad andsid selleks odavat ehitusmaterjali. Esiialgu puudus maakonnas merekool ja laevasõitu tehti Läänemerel kogemuste järgi. Krimmi sõda, mille ajal Inglise laevastik Läänemere randu piiras, on andnud head teenistust. Julged eesti meremehed tungisid siiski oma väikeste rannalaevadega blokaadist läbi ja pidasid ühendust Peterburi, Riia ja teiste sadamate vahel. Nad vedasid jahu ja sõjavarustust kõrgete hindadega, nõnda et üksainus kordaläinud reis laeva ehituse kulud ära tasus.

1883.a. ja 1884.a. oli Treimanis kolmemastilisi purjekaid. Nüüd käisid Heinaste merekoolis kaugsõidukapteni kutse omandanud eesti laevaomanikud oma laevadega juba kaugemalgi, Otto Grant vedas aastate kaupa linu Oportosse, kuid üldiselt toimus sagedam sõit Inglis- ja Saksamaa vahel. Rannasõidulaevadega veeti puid Tallinna, Riiga ja Peterburi, vahel ka Inglise ja Saksa sadamaisse. Rikkamad laevaomanikud ostsid metsa, lasksid talvel puid raiuda, mere äärde vedada ja kevadel laevadele laadida.¹

Sajandite vahetusel raapurje väljatõrjunud kahvelpuri hakkab 1920-ndate aastate keskpaigast alates maad andma paadimootoritele, mida hakati tootma ka Pärnus firma "Seiler" poolt. Kolhoosi asutamisel koostatud vara ühis-

¹ H. S e p p koguteos "Pärnumaa", lk. 228-229.

tamise aktidest nähtub, et küllaltki suur osa mootoreid oli ka välismaist päritolu. Samad ühistamisaktid kõnelevad ka sellest, et paljudel juhtudel oli mootorpaat ostetud mitme kaluri poolt ühiselt. Mootorid osteti peamiselt võlgu, järelmaksu peale, kusjuures võlaandjaks oli tavaliselt kalakaupmees, kes nüüd kalurile kui oma võlgnikule kalahindu dikteerida võis. Mootorpaatide kasutuselevõtmine vähendas küll kalurite füüsilist koormust, kuid kala omahind sellega ei alanenud, sest petrooleum, bensiin ja õlid olid kallid ja pealegi raskesti randa toimetatavad. Täielik üleminek mootorpaatidele toimus alles kolhoosikorra ajal.

Püünised olid kallid. Tsaariajal veeti neid osaliselt sisse. Hollandist ja Saksamaalt, kuid põhiline osa püüniseid valmistati kohapeal linast, mida mõnel puhul saadi ka sisemaa talumeestelt kala vastu vahetades. Võrkude valmistamine toimus talvel, kusjuures kudumisest võttis osa kogu pere. Ideaalse võrgu silmad pidid "seisma kaselehel", s.t. pidid olema rombikujulised. Selline võrgusilm pidi kala paremini kinni hoidma. Kodanlikul ajal ostis kalur enamasti ise poest lõnga ja kudus talvel võrgud valmis. Vabrikus valmistatud püüniselina oli väga kallis, 6 krooni kilogramm. Tolleaegsed püünised olid tänapäeva kapronvõrkudega võrreldes vähe vastupidavad ja neid tuli tihti vahetada.

Mis puutub aga traalpüüki, siis selle esimesed katsetused Eestis tehti 1880. ja järgnevatel aastatel Pärnu

lahes ja Saaremaa rannikul Häädemeeste kalur Neide poolt. Traalimisel kasutati Inglismaalt ostetud purjek-traali inglise traalmeistri juhtimisel. Traalpüük tulemusi ei andnud, traal jäi pidevalt põhja kinni ja purunes.¹ Tänapäeval on traalpüük laienemas. Paljudel kalurikolhoosidel on traallaevad. Ka "Audrurannale" on seitsmeaasta plaanis ette nähtud traallaeva muretsemine.

Suurimaks raskuseks oli aga turustamine. Selles osas sõltus kalur täielikult kalakaupmehest, kellede arv Pärnus 1930-ndail aastail ulatus üle 90. Oma saaki sai kalur realiseerida ainult kalakaupmehele, kes kalasaagi rannas üles ostis. Transpordivahendite puudumise tõttu oli kaluril võimatu oma toodangut sisemaal turustada, kalade säilitamine ei olnud võimalik aga külkhoone puudumisel. Kalakonservitehas, mis neelab suure osa kalatoodangust, ehitati Pärnusse alles nõukogude võimu ajal. Isegi kodanlikul ajal ilmunud koguteos "Pärnumaa" on sunnitud tunnistama kalurite rasket olukorda. "Korraldamata turu tõttu on kalapüük vähetasuv, kala ei tule tarvitajale aga sugugi odav. Saagirikkal ajal ei tasu kala sagedasti püügikulu, sest puuduvad realiseerimise võimalused. Vaheaegadel on aga kalahind liiga kõrge. Raskused saagi realiseerimises tulevad harilikult räime hea saagi korral ... Väga ebaloomulik on aga seisund, et meil isegi, nagu tollivalitsuse andmed näitavad, soola-

¹ A. H ä r m, Mõnda meie kalapüügi ajaloost. "Abiks Kalurile", Nr.11, 1958, lk.12.

silku Soomest ja Lätist sisse veetakse."¹ Sageli tuli hea saagi korral kala merre tagasi laste, kust ta suure vaevaga püütud oli, või fosforväetise asemel põllule vedada. Kalahinnad olid väga kõikuvad, olles mõnikord isegi alla omahinna. Näiteks maksis vitsmõrra ehitamine aastail 1938-1939 450 krooni, räime mõõt² aga vastavalt hooajale 5 - 150 senti.³ Aga oli ka päevi, millal isegi 5 senti eest polnud ostjaid.

Oma eluliste huvide kaitseks on kalurid püüdnud asutada kaluriühistuid, kuid nende tegevus on olnud üsna väheste tagajärgedega. Need ühistud püüdsid organiseerida oma liikmetele ühist kalamüüki ja püüniste ostu ning võitlust röövpüügi vastu. Tulemusrikkaim nendest ühinguist oli 1908.a. asutatud "Pärnu Mere- ja Kalameeste Ühisus "Jahta" ", kuhu kuulusid peamiselt kalurid Pärnu linnast. Kalurite kitsikust iseloomustab ühingu koosoleku protokoll 30. novembrist 1938.a., milles öeldakse: "Kaladelt võetav vahekasu on suur ja hind tuleks normeerida. Meie kalakaupmeestest on paljud madala ärimoraaliga ja nende üle peaks olema kontroll. Et senine kalakaubandus nii siseturul kui ka ekspordi alal pole suutnud kalurile anda tootmiskuludele vastavat tasu, otsustatakse neile karjuvaile puudustele juhtida valitsuse tähelepanu".⁴ Kodanlik

¹ P ä r n u m a a, lk.113.

² räime mõõt võrdub 9 kg.

³ "Rahva Hääl", nr.144 (5029), 21.juuni 1959.

⁴ "Pärnu Kommunist", Nr.138 (2296), 25.nov.1958.

valitsus, kes kaitses kapitalistide, pankurite, suurkalurite ja äritsejate huve, jättis lihtsate kalurite taotlused rahuldamata. Kalakaupmehed ehk eksportöörid said küll riigilt eksportpreemiaid Saksamaale müüdud angerjate, Poolsaase eksporditud kohakalade jne. eest, kuid see preemia jäi kalakaupmeeste taskusse ja kaupmehed ei mõelnudki oma kasumeid jagada vaese kaluriga.

Muuhulgas algas "Jahta" võitlust ka Pärnu lahe ja jõe kalavarude säilitamise eest. Nimelt rikkus Pärnu ümbruse kalavesi ja muutis need kaladele kõlbmatuks 1898.a. Pärnusse ehitatud Venemaa suurim tselluloosivabrik "Waldhof". Nimetatud vabrik, asudes Pärnu jõe kaldal, suunas oma väävlirikkad roiskveed jõe kaudu Pärnu lahte, kus nad tekitasid tõsiseid kahjustusi noorkaladele ja hävitasid kalamarja. Väävlisisaldusega roiskvee mõju ulatus V. Kalitsa andmeil kuni Kihnu saareni, kattes vanemate inimeste mälestuste järgi sealseid kaldakive kollase väävlikorraga.¹

Sellise katastroofilise olukorra tekkimine oli üheks kalurite "Jahtasse" ühinemise põhjuseks, et ühiselt võidelda Pärnu lahe kalarikkuste säilimise eest. Nii esitas vastloodud selts 1909.a. märgukirja Pärnu tselluloosivabriku "Waldhof" roiskvete kohta põllutööministeeriumile, Keiserlikule Kalakasvatuse Seltsile, Pärnu linnavalitsu-

¹ V. K a l i t s, Kihnulaste kalastusest. Etnograafia Muuseumi aastaraamat XVI, Tallinn 1959, lk.190.

sele, riigiduuma liikmele dr. Schultzenbergile, kuid tagajärjetult.¹ Olukord lahenes alles vabriku hävitamisega 1915.a. Esimese maailmasõja päevil.

Tsaaririigi ajal kuulus ka rannaga külgnev meri mõisnikule ja kalurid pidid maksma parunile mere eest renti. Mere rent kehtis ka veel kodanliku vabariigi algpäevil (nüüd muidugi riigi kasuks) ja kaotati kalurite tungival nõudmisel alles kalapüügi seadusega 1922.a.²

Möödunud sajandil oli mõisale tasutav rannarent kalanduse laienemisele takistavaks teguriks. Tunduvalt ulatuslikumalt tegeldi kalandusega seal, kus oli tegemist kroonuvaldadega või nagu Kihnus, kus oli kuni 1887.aastani kroonumõis, mille tõttu seal puudusid kalapüügi keelud ja rannaõigus. Samuti tuli maksta maarenti. Hiljem tuli teha kulutusi maa ostmiseks või tasuda maamaksu kodanlikule riigile. Mõisale tuli tasuda rannarenti vastavalt mere headusele. Rent kõikus 75 sülla laiuse mereriba eest 50 kuni 80 rublani aastas. Meri oli mõisa poolt jagatud 75 sülla laiusteks ribadeks, mis olid tähistatud maamärkidega, mida võis merelt vaadates silmata. Peamised mere

¹ "Pärnu Kommunist", Nr.137 (2295), 22.november 1958.

² Muide, maks mere kui tootmisvahendi kasutamise eest on vana feodaalkoormis. Nii nimetatakse teda 1534.a. Audru ametkonna kohta käivas sissetulekute loendis. Mis puutub talupoegade üldistesse koormistesse, siis annab ülalmainitud sissetulekute raamat 1534.a. meile teateid talupoegade rahaliste maksude üle: iga poole adramaa pealt tuli tasuda 12 šillingit leivaraha ja 1/2 marka "tho druncke". Iga üksjalg maksis 3 šillingit. Peale selle oli nn. "vasikaraha", raha kalade eest jne. (E. /ekslikult H./ Blumfeldt koguteoses "Pärnumaa", lk.270).

rentijad olid maata saunikud, kellel mere ääres oli ainult maja, kuid ka paljud talupidajad rentisid maale lisaks merd, et kõrvalteenistust hankida. Renti tuli maksta su-larahas. Silkudes nõustus parun mererenti vastu võtma ainult hiidlastelt (vt. eespool).

Selge on: mõisale oli pikk rannajoon väga kasulik. Suurt tulu andis nii rannarent kalameestelt, kui ka neli mereäärset kõrtsi, kus kõrtsirentnik müüs Audru mõisa viinavabrikus valmistatud viina. Peale Kirbu, Täi, Saulpe ja Sarna mereäärsete kõrtside oli Audru mõisal veel 4 kõrtsi maanteede ääres. Tõsi küll, kõrtsidest saadavale tulule tegi lõpu Witte poolt kehtestatud riiklik monopol (1897.a.).

Kollektiivne kalapüük, eriti hooajapüügil, kalaparvede liikumise ajal kudemispaikadesse on olnud vältimatu ka Pärnu lahe äärsetel kaluritel. Vanemate kalurite mälestuste järgi lepiti enne püügile minekut kokku, kui suure osa saab kalasaagist iga osanik. Osa suurus olenes muidugi sellest, missuguste vahenditega üks või teine kalur püügile tuli. Kes tuli oma paadiga, sai ühisest saagist tublisti rohkem kui jalamees.¹

84-aastase kaluri J. Juhansoo jutustuse järgi toimus kevadeine silgu suurpüük tema noorusaastail ühiselt. Kui püük toimus võrguga, siis sai iga osavõtja tema võrgus olevad kalad endale. Püügil paatidesse varisenud kalad,

¹ "Pärnu Kommunist", Nr. 71 (2381), 16. juuni 1959.

varikalad, kellede puhul oli võimatu omanikku kindlaks teha, müüdi ühiselt ja saadud raha kasutati ühiselt Sar-na rannakõrtsis. Nootadega ühispüügil aga jagati kalad võrdselt kõigi osavõtjate vahel. Niisugune oli püük möödunud sajandi viimasel veerandil. Püügi juhatajat, kiprit, Audrurannas ei tuntud; küll olevat taoline amet olnud siin rannas rändpüügil olevatel hiidlastel, kellede kipper, kui ta oli paadiomanik, sai suurema saagiosa, vastasel korral aga oli ka tema osa võrdnr kõigi teistega.

Silk (räim) müüdi kohapeal rannas sisemaa talumees-tele. Ostjaid olnud palju, mõned koguni kaugelt, näiteks Viljandimaalt. Olgu märgitud, et kalakaupmehi tsaaririigi ajal ei tuntud, need siginesid randa autode ja sept-siaalsete eluskala välismaale transportimise sumplaeva-dega alles kodanliku Eesti päevil. Nende arv oli tõusnud 1930-ndatel aastatel Pärnus 94-ni.

Kalapüügi kollektiivse iseloomuga on seletatav ka õuemärkide säilimine rannataludes kuni kolhooside loomiseni. Õuemärgiga oli varustatud iga kaluri võrk, kalanõud ja muud kalapüügi vahendid, et neid ühise kasutamise lõppedes eraldada. Kõikide osavõtjate huve kaitsva kooperatsiooni loomine oli aga eraomandi valitsemise tingimustes võimatu. Eraomandile rajanev kooperatsioon kujunes vaesemate kalurite ekspluateerimise vahendiks rikaste poolt. Tõelise kalurikollektiivi loomine sai võimalikuks alles sotsialismi tingimustes.

III p e a t ü k k

KALURITE ASUMINE KOLLEKTIIVMAJAPIDAMISE

TEELE

Esimesed sammud kalurite olukorra parandamisel tehti peale nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis 1940.a. Kindlad riiklikud kalahinnad panid stabiilse majandusliku aluse kalurite tööle. Kala hind ei olenenud enam pakumise kasvust. Kadus saagi turustamise mure, seoses kala kokkuostu punktide avamisega Pärnu lahe piirkonnas ja kalatööstuse rajamisega Pärnu linnas.

Käesoleval ajal on Pärnu Kalakonservikombinaadil juba 6 külkhoonet, mis kokku võivad anda ööpäevas kuni 110 tonni külmutatud kala. Nende mahutavus ühtekokku on 3000 tonni. Nimetatud külhooned on kaluritele kergesti kättesaadavad, kuna nad asuvad mitmes Pärnu lahe äärses punktis. Suurem kolmhoone asub Valdhofis ja teenindab konservikombinaati, mahutades üksinda 1500 tonni kala. Tähendatud hoone on võimeline külmutama ööpäevas 60 tonni püügitoodangut. Hiljuti valmis ka Kihnu külkhoone. Kavatsusel on ehitada väiksem, 120 tonni mahtuvusega külkhoone ka Ruhnus. Sellele koostatakse praegu projekti.¹

¹ "Pärnu Kommunist", nr.39 (2505), 2.aprillil 1960.

Kalurite korduv nõudmine ehitada Pärnusse kalajahuvabrik ei andnud kodanlikud ajal tulemusi. Ka see ettevõtte ehitati alles nõukogude võimu ajal. Nimelt hakkab kalajahutööstus, mis on ehitatud Pärnu Kalakombinaadi territooriumile ja mis hakkab töötama kalakombinaadi ühetsehhina, toodangut andma 1960.a. kolmandas kvartalis. Kalajahutööstuse hoone oli aegsasti valmis ja käesoleva aasta esimestel päevadel saabusid ka seadmed Melitoopoli tehases, nii et 13.veebruaril asusid monteerijad neid üles seadma.

Kalajahutehase olemasolu võimaldab kalatööstuse jäätmed täielikult ära kasutada. Rapetest eemaldatakse pressimise teel rasvaine, tehniline rasv, mida kasutatakse nahaparkimisel ja mitmesuguste määrete valmistamiseks. Järgijäänud kuivaine jahvatatakse kalajahuks, mis on vääruslik valgu- ja vitamiinirikas loomatoit. Toorainet on palju, sest näiteks tänavu peab kalakombinaat töötleva 151 815 tsentnerit räime ja muud kala ning 180 000 tsentnerit heeringat. Mõnest kalast läheb kolmandik rapeteks. Väärrib märkimist, et peaaegu kõik tööprotsessid on täielikult mehhaniseeritud. Mis puutub kalajahu hinnasse, siis loodetakse seda toota veidi odavamalt kui meile lähemas praegu töötavas Klaipeda kalajahutehases, kus kalajahu 1 kg hinnaks on 3,60 rubla.¹

Nõukogude võim hoolitseb igati püügitehnilise varus-

¹ "Pärnu Kommunist", Nr.33 (2499), 19.märtsil 1960.

tamise eest. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee maipleenumi määrus "Keemiatööstuse arengu kiirendamisest ja eriti sünteetiliste materjalide ning nendest valmistatud esemete tootmisest" on kalatööstusele väga suure tähtsusega.

Sünteetiliste kiudainete peamine eelis võrreldes puuvilla, lina, kanepi, manilla ja sisaliga seisab selles, et nad ei lagune bakterite toimele, s.o. ei mädane, ning seetõttu võivad sünteetilisest materjalist valmistatud kalapüünised jääda pikaks ajaks vette, samuti võib neid märjalt kokku lapata kartuseta, et nad võiksid rikneda mädanemise tagajärjel. Tänu sellele omadusele langeb ära vajadus püüniseid konserveerida ning perioodiliselt kuivatada, mis tunduvalt kergendab kalurite tööd.

Töendusliku kalapüügi praktika on tõestanud, et polüamiidsetest kiududest lõpusvõrkude püügivõime on keskmiselt 2 korda kõrgem kui taimekiududest valmistatud võrkudel. Nootpüüniste püügivõime tõuseb kas kalaparve kiirema ümberpiiramise (seinnootadega, veonootadega) tagajärjel või püünise tööaja pikendamise teel tänu sellele, et püünist pole vaja eksploatatsioonist eemaldada kuivatamise eesmärgil (seisevnoodad).

Senini väljalastud sünteetilised kiudained, mis olid valmistatud lähtudes peamiselt tekstiiltööstuse nõuetest, ei rahuldanud real juhtumel kalatööstuse nõudeid. Tekstiiltoodete valmistamiseks on nõutav peenike kiud. Kala-

tööstuse vajaduste rahuldamiseks on otstarbekohane, et lõngad oleksid valmistatud, vastupidi, jämedamast kiust. Jämedam kiud on odavam ja tunduvalt vastupidavam mehaanilisele kulumisele.¹ Kuna sünteetilisel kiul on suured eelised, võrreldes loodusliku päritoluga materjalidega, siis tänapäeval kasutatakse kaproonpüüniseid üha ulatuslikumalt.

Edukalt kasutatakse kalapüügil ka plastmassist - penoplastist - valmistatud kalapüüniste ujukeid. Penoplastil on korgiga võrreldes suured eelised. Penoplasti erikaal on märksa väiksem kui korgil, teda on kerge töödelda, samuti imbub temasse vähem vett. Tänu penoplasti kasutamisele kalatööstuses likvideeriti raskused ujukimaterjalidega, eriti aga defitsiitse korgiga varustamises.

Küllaltki tähtsad on andmed jää olukorrast talvel ja kevadel enne suurpüüki. Peale ilmastikuvaatluste kaldalt teeb Eesti NSV Hüdrometteenistuse Valitsus regulaarseid jääluurelende lennukeil. Informatsioon aitab kalureil õigesti valida püügirajoone.

Suurt hoolt kantakse meie kalavarude säilitamise ja taastamise eest. Kolhoosikorra ajal on tõhustatud kõigiti kalakaitset, mis osutub tunduvalt paranemist võrreldes kalakaitse olukorraga kodanlikul ajal.

Tolleaegseid olusid iseloomustab koguteos "Pärnumaa"

¹ L. L i n k, Sünteetiliste materjalide kasutamine kalatööstuses. "Abiks Kalurile", Nr.13, 1958, lk.15-16.

järgmiselt: "Muret sünnitab Pärnumaa tõsistele kalamees-tele ka röövpüük Pärnu lahes, mille tõttu on märgata mõne väärtusliku kalaliigi (koha) vähenemist Pärnu lahes. Püütakse valimatult alamõõdulisi kalapoegi, millega kodusigu nuumatakse. Valve röövpüügi ärahoidmiseks on liiga nõrk".¹

Praegune vanem rannarahvas teab kõnelda oma vanematelt kuulnud jutustustele tuginedes, et 100 aastat tagasi olevat olnud kalu praegusest rohkem. See väide näib teatud määral õige olevat, sest arvestades praeguste püügiriistade täiust ja nende hulka, hävib praegu kalu palju rohkem.

Praegu teostatakse riigi poolt kalakaitset vastavate spetsialistide poolt väljatöötatud kalapüügi eeskirjade alusel. Kaluriartelli põhikirja kuuendas paragrahvis on kirjutatud järgmist: "Artelli kohustub rangelt kinni pidama kehtestatud kalapüügi-eeskirjadest, kaasa aitama riiklikele organeile veekogude kaitsel, võitlema selle eest, et ei teostataks püüki kalakaitse keelupiirkonnades, ei püütaks noori ja alamõõdulisi kalu, ei tarvita- taks keelatud püügiriistu ja püügiviise ega rikutaks kehtestatud püügikeelu tähtaegu".

Kohavarude taastamise eesmärgil Pärnu basseinis anti juba 1955.a. Eesti NSV kalatööstuse ministri ja Eesti Riikliku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning

¹ A. Käsebiere koguteoses "Pärnumaa", lk. 113.

Kalapüügi Reguleerimise Inspektsiooni ülema 10. detsembri 1955. a. ühine käskkiri nr. 131 "Räime- ja kohapüügi korraldamisest Pärnu basseinis 1956. aastaks". Nimetatud käskkirja alusel vähendati seisevnootade arvu Liu- ja Tahkunina piirkonnas, määrati kindlaks kohamõrra jadade vahe 200 meetrile ning pöörati tähelepanu noorkoha kaitse tugevdamise vajadusele.

1958. a. määrusega noorte vimmade ja kohade väljapüügi vältimiseks suurendati tunduvalt Pärnu lahes nende kalaliikide alamõõtu: vimmal - 24 cm ja kohal - 40 cm. Kõik need piiramised on vajalikud selleks, et kindlustada niisuguste hinnaliste kalade, nagu koha, latika ja vimma arvukuse kiiret kasvu, et juba seitseaastaku lõpuks võiks nimetatud kalaliikide püük tõusta meil 2-3-kordseks.

Tõsist kahju kalavarudele toovad kalamajanduslikesse veekogudesse (nagu Pärnu jõgi, kuhu rida kalu tuleb merest kudema) juhitud tööstusettevõtete puhastamata roiskveed. Selle vältimiseks andis Eesti NSV Ministrite Nõukogu 22. septembril 1958. a. määruse nr. 343 "Mitterahuldavast reovete puhastusseadmete ehitamise käigust vabariigis". See valitsuse määrus hoogustas puhastusseadmete ehitamist. Suurem osa ettevõtetest peavad puhastusseadmed eksploatatsiooni andma juba 1960-1962. a. Tsaarivalitsuse ajal ja kodanliku Eesti päevil riik roiskvete kahjutuks tegemiseks abi ei osutanud. Lähemalt sellest

küsimusest vaata ülalpool.

Kalavarude kaitse ja taastamise küsimusele osutatava tähelepanu määrast kõneleb asjaolu, et 1958.a. võttis NSV Liidu Ministrite Nõukogu vastu otsuse, millega eraldatakse 1959.-1965. aastaks 1117 miljonit rubla kalavarude taastamise seitsme aasta programmi teostamiseks.

Tähtsal kohal kalavarude taastamisabinõuna on kalamaimude kunstlik kasvatamine. Kunstlik kalakasvatus suureneb mitte üksnes mahult, vaid siin arendatakse ka kalamaimude järelkasvatamist spetsiaalsetes basseinides, et neid looduslikesse veekogudesse lasta rohkem elujõulisemas vanuses. Pärnu lahe kalarikkuste suurendamise eesmärgil töötab Pärnu jõe kaldal, paarkümmend meetrit allpool Sindi paisu Sindi Kalakasvatus, mis kogub kalamarja ja inkubeerib sellest kalamaime.

Kalurite majandusliku olukorra kindlustamise huvides soodustati nõukogude võimu esimestest päevadest alates kalurite organiseerumist kaluriühistutesse. See oli ühtlasi üheks leninliku kooperatsiooni plaani osaks.

V. I. Lenin näitas, et talurahva kaasatõmbamine sotsialismi ülesehitamisele peab toimuma kooperatsiooni kaudu, kollektivismi aluste järkjärgulise juurutamise teel esialgu turustamise sfääris, selle järel aga ka põllumajandussaaduste tootmise sfääris. Suurte kollektiivsete tootmiskoondiste, kolhooside rajamise seisukohalt oli ülitähtsaks tingimuseks maadekreet. Maadekree-

diga kehtestatud maa natsionaliseerimine andis "... proletarisele riigile suurimad võimalused üle minna sotsialismile põllumajanduses".¹

Väikekaubamajanduse ümberkorraldamisest sotsialistlikel alustel kirjutab V. I. Lenin järgmist: "Et kaotada klassid, tuleb esiteks kukutada mõisnikud ja kapitalistid. Selle osa ülesandest me oleme täitnud, kuid see on ainult osa ja sealjuures mitte kõige raskem osa. Et kaotada klassid, tuleb teiseks kaotada vahe töölise ja talupoja vahel, teha kõik töötegijateks. Seda ei saa teha ühel hoobil. See on võrratult raskem ja paratamatult aeganõudev ülesanne. See on ülesanne, mida ei saa lahendada mistahes klassi kukutamise. Selle saab lahendada ainult kogu ühiskonna majanduse organisatsioonilise ümberkorraldamisega, üleminekuga individuaalselt, omaette väikekaubamajanduselt ühiskondlikule suurmajapidamisele".²

Pärnu basseini kalurite organisatsiooniliseks keskuks sai Pärnu linna kalameeste poolt juba 1908.a. ellukutsutud kalurite organisatsioon "Jahta", mis muutus senisest Pärnu linna kaluriorganisatsioonist kogu Pärnumaa kalureid hõlmavaks kaluriühistuks. "Jahta" hakkas uutes soodsates tingimustes organiseerima kalakaubandust ja soetama transpordivahendeid.

28. märtsil 1941.a. toimunud ühistu peakoosolekul

¹ V. I. L e n i n, Teosed, 28.köide, Tallinn 1955, lk. 288.

² V. I. L e n i n, Teosed, 30.köide, Tallinn 1954, lk. 91.

võeti ühistule uueks nimeks Pärnumaa Kalatööstuslik Ühistu "Jahta".

Uue ühistu eesmärgid olid järgmised:

a) kalatoodangu suurendamine oma liikmete abistamisega täiuslikumate püügiriistade soetamisel ja suuremate püügilaevade ehitamisel;

b) ühistu piires vabatahtlikkuse alusel kalastusrühmade organiseerimine suuremate püüniste ja mootorlaevade ühiseks kasutamiseks ja ühispuügi korraldamiseks;

c) ühistu liikmete poolt püütava kala ja abimajapidamiste toodangu kollektiivne turustamine;

d) oma rajooni kogu kalurkonna organiseerimine ühistu uute liikmete värbamise teel;

g) ühistu liikmete varustamine püügiriistade, materjalide jm kalatööstusliku sisseseadega, samuti inventariga abimajapidamistele;

h) tarviduse korral kalatöötlemiseks (soolamiseks, suitsutamiseks) ja jäätmete kasutamiseks sellekohaste käitiste organiseerimine;

i) ühistu liikmetele tootmise vajadusteks lühi- ja pikaajaliste laenude muretsemine;

j) oma liikmete seas kalatööstuslike eriteadmiste levitamine ja poliitilis-kultuurharidusliku töö teostamine;

k) asutada erikapitale ja vastastikuse abistamise kassasid oma liikmete ja nende perekondade kindlustamiseks töövõime kaotamise puhul.

Oluline on märkida, et töö korraldati kindla plaani järgi, mis oli määratud aasta kohta ja täpsustatud veerandaastate järgi. Vastavalt põhikirjale tuli moodustada sotsialistliku võistluse võitjate ja lööktöölise autasustamise, ratsionaliseerimise ja leiutuste, ühistu liikmete heaolu parandamise ja teisi fonde.¹

Kuid edukalt alanud kalurite organiseerumistööd katkestas fašistliku Saksamaa kallaletung Nõukogude Liidule. 8. juulil 1941.a. saabusid Pärnusse Saksa okupatsiooniväed, milline sündmus tähistas kalurite elu uut alustel ümberkorraldamise ajutiseks lõpetamist.

Peale Pärnu vabastamist Nõukogu armee väeosade poolt 1944.a. septembris hakkasid kalurid taas tegutsema 1941. aastal püstitatud põhimõtete alusel. 1945. aasta alguseks oli enamus Pärnu linna ja maakonna kalureid organiseerunud ühistutesse, kusjuures linna ja maakonna kalurid moodustasid omaette ühistuid. Ainukese erandina kuulusid Pärnu linna kaluriühistu "Jahta" koosseisu praeguse kalurikolhoosi "Audrurand" kalurid, olgugi, et Audrurand asub Pärnust 26 km kaugusel.

Ühistu hakkas omi liikmeid varustama kalapüügivahenditega, abistades vajaduse korral kalureid laenu hankimisel paatide ja püüniste muretsemiseks. Ühistu vahendusel eraldas riik soodsatel tingimustel kaluritele ehitusmaterjale. Tehti algust seisevnootade ja tugevajõulis-

¹ I. A n t s u, Kalurikolhoosi Jahta ajaloost. "Abiks Kalurile", Nr.15, 1959, lk.20.

te mootoritega varustatud transportpaatide soetamisega. Tekkisid kalastusrühmad suurte püüniste ja mootorlaevade kasutamiseks. Kollektiivselt teostati kalasaagi realiseerimist, mida oli nüüd hõlpus teostada kalatööstuste poolt hulgaliselt rajatud kalavastuvõtu punktide kaudu, kus kindlustati kogu saagi vastuvõtt kindlate hindadega, vaatamata üleantud kalakogusele, mis oli eriti tähtis masskalapüügi korral.

Praeguse "Audruranna" kalurite töötamine ühises kalameeste ühistus "Jahta" kestis 4 aastat, s.o. kuni 1949. aasta kevadeni, millal "Jahta" üldkoosoleku otsuse põhjal otsustati üle minna kalurikolhoosi põhikirjale. Seoses sellega organiseerisid Audruranna kalurid omaette kalurikolhoosi.

Kalurühistu 4-aastase eksisteerimise vältel olid loodud tingimused uuele, kõrgemale kooperasiiooni vormile, kolhoosivormile üleminekuks tootmisvahendite kolhooslikuks omandiks muutmise teel. Kuna Audruranna kaluritel tulid peale püügivahendite ühistamisele ka talundid, mida Pärnu linna kaluritel loomulikult ei olnud, siis ühise kolhoosi loomine oli võimatu. "Jahta" kui linna ja maa kalurite ühendus tuli likvideerida ja moodustada tema liikmete baasil kaks kalurikolhoosi "Jahta" Pärnu linnas ja "Audrurand" Audru külanõukogu juures.

"Jahta" likvideerimisaktist nähtub, et kaluriühistus "Jahta" oli likvideerimisaastal (1949.a.) 132 kalurit;

neist jäi kalurikolhoos "Jahtasse" 92 kalurit ja kalurikolhoosi "Audruranda" 40 kalurit.

Kaluriühistu "Jahta" tegelike püükide väärtus ja sellest "Audruranna" rajooni kalurite arvele langeva tegeliku püügi väärtus 4. aasta, s.o. 1945.a., 1946.a., 1947.a. ja 1948.a. kohta on järgmine:

	"Audrurand"	"Jahta"
1945.a. -	44 834 rubla	274 596 rubla
1946.a. -	48 989 "	378 055 "
1947.a. -	104 025 "	660 819 "
1948.a. -	168 210 "	865 039 "
	<hr/>	<hr/>
	366 058 rubla	2 178 508 rubla

Seega on püügi osatähtsus protsentides:

"Jahta" osa - 85,61 %

"Audruranna" osa - 14,39 %

Kaluriühistu "Jahta" likvideerimisel jagati tema varad järgmiselt: "Audrurannale" 15 % ja "Jahtale" 85 %.¹

Kolhoosi asutamiskoosolekule tuldi kokku Kabriste külla Ruusna tallu 14. aprillil 1949.a.² Koosolekule esitati 25 sooviavaldust kaluriartelli astumiseks. Valiti 5-liikmeline kolhoosi juhatus. Juhatusesimeheks valiti V. Palu. Koosolek otsustas kalurikolhoosi põhikirja vastu võtta ühes järgmiste muudatustega: III jaos punkt 3 järg-

¹ Kalurikolhoosi "Audrurand" arhiiv, nim.1, sü 7, lk.3.

² "Pärnu Kommunist", Nr.71 (2381), 16. juunil 1959.

mises sõnastuses: "Kolhoosipere isiklikuks kasutamiseks oleva aiamaa suurus (eluhoonete all olevat aiamaad kaasaarvamata) määratakse kuni 0,6 ha". IV jagu punkt 7 võeti vastu järgmises redaktsioonis: "Igal kolhoosiperel võib olla isiklikuks kasutamiseks 2 lehma, peale selle üks noorloom, üks emis põrsastega, kokku kuni 10 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde ja kodujäneseid ja kuni 20 mesipuud". VII jagu punkt 19 võeti vastu järgmises sõnastuses: "Maksta kalureile, kast- ja räimemõrraga püüdjaile 60 % ja kalamõrraga ja igasuguste muude püünistega püüdjaile kalureile 70 % püütud saagist".

Üldkoosoleku otsusega 29.aprillist 1949.a. vabastati V. Palu juhatuse esimehe kohustest tema enda palvel.¹ Põhjuseks on Palu noorus ja kogemuste vähesus, samuti asjaolu, et tal on vajalik sooritada Pärnu kooli lõpuksamid (kooli pole nimetatud, kuid tuleb arvata, et on tegemist tol ajal eksisteerinud Pärnu Kalandustehnikumiga). Uueks esimeheks valis üldkoosolek põlise kohaliku elaniku Martin Tarkpea.

Eramajandite ühistamise protsess kestis kuni 1949.a. lõpuni. Ühistamisaktide põhjal oli artelli kalapüügi-ala ne inventar järgmine: ühistatud mootorpaate 17, aerupaate 3, suurkalavõrke 491, suurkalamõrdu 53, räimemõrdu 14, räimevõrke 5, angerjamõrdu 10, põhjaõngi 2 kasti. Kolhoosi liikmete arv oli 62.² Ühistamisaktide põhjal on või-

¹ "Audruranna" arhiiv, nim.1, sü 22, lk.3.

² Sealsamas, nim.1, sü 11.

malik järeldusi teha artelli liikmete endise majandusliku tegevuse suuna ja olukorra kohta. 62-hest kolhoosi liikmeks astunust on 23 inimest majandi ühisvarasse andnud kas ainuüksi või valdavas enamuses kalanduslikku inventari, 22 inimest on andnud kalandusliku inventariga võrreldes rohkem põllumajanduslikku inventari, kuna 17 inimest on ühistanud ainult põllumajanduslikku inventari. Põllumajandusliku põhitegevusalaga inimeste võrdlemisi suur protsent on seletatav sellega, et ühismajandi liikmeks astus hulgaliselt mittekalureid kaugemalt sisemaalt. 1953.a. EKP septembripleenumi otsusega toimus kaluri- ja põllumajanduslike kolhooside spetsialiseerimine, selleks et lõpetada kalurite eemaletõmbamine nende põhitegevusalalt. Seoses sellega anti osa kolhoosi maismaa-poolseid alasid üle naabruses asuvale põllumajanduslikule artellile "Sangar" ning osa kolhoosi liikmeid siirdus uude kolhoosi (mõned senised põllumehed, kes olid vahepeal kalurieluga kodunenud, jäid edasi "Audruranna" liikmeks).

Asutamisaasta kahe kvartali vältel (14. aprillist kuni 1. oktoobrini 1949.a.) oli kaluriartelli majanduslik baas ja tegevus kujunenud järgmiseks: kolhoosil on 62 liiget, nendest mehi 37 ja naisi 25, kalureid oli 38, töövõimelisi liikmeid oli 56.¹ "Audrurand" omas maad 271,6 ha.

Maafond jagunes järgmiselt:

¹ "Audruranna" arhiiv, nim.1, sü 5.

põllumaad	- 76,6 ha
heinamaad	- 99,4 "
karjamaad	- 61,72 "
kõlbmatut maad	- 33,71 "
individuaalainamaad	- 13,0 "

Ühistatud oli kokku 30 talundit. Suurim neist oli 27,39 ha, sellest põldu 7,0 ha. Väikseim oli 1,18 ha, sellest põldu 0,5 ha. Üle 20 ha talusid oli 7, 10 kuni 20 hektarilisi oli samuti 7, 5 kuni 10 hektarilisi oli 11, alla 5 ha talusid oli 4. Ühe talu kohta puudusid protokollis andmed.¹ Sellest näeme, et antud piirkonnas domineerivad väiketalud, suurusega 5 - 20 ha, kusjuures ka üle 20 hektarilistel taludel on põllumaa protsent suhteliselt väike. Siinkohal võiks märkida, et siinsete rannakülade väiketalude väljakujunemisele on otsustavat mõju avaldanud mõisa tegevus. Nii on mõis kiskunud 1850-ndate aastate paiku Kabriste küla taludelt 1/3 maad ära ja asutanud neile porsikohad, mis andsid mõisale odavat tööjõudu.²

Kalapüügi aastaplaan oli 1800 tsentnerit. Sellest oli 1.oktoobriks täidetud 2234 ts, s.o. 124 %.³

Põllumajanduslike tööde osas oli olukord järgmine.

Suviteravilja	külvi plaan	12,96 ha,	täidetud	21,81 ha
Tehniliste kultuuride	" "	4,6 "	" "	3,63 "

¹ "Andruranna" arhiiv, nim.1, sü. 18, lk.2.

³ Sealsamas, nim. 1, sü. 5.

² E./ekslikult H./ Blumfeldt koguteoses "Pärnumaa", lk.277.

Söödakultuuride külvi plaan 13,70 ha, täidetud 14,31 ha
Talivilja " " 15,0 " " 18,75

Olukord loomakasvatuse osas oli järgmine:

Hobused	plaanis	23,	täidetud	28
Veised	"	27,	"	21
Sead	"	6,	"	6
Kodulinnud	"	25,	"	8

Maaparandustööde osas oli planeeritud künda uudis-
maad 1 ha. Sellest oli täidetud 50 %. Eelarve oli tulude
osas täidetud 174,1 % , kulude osas 120,9 %. Riiklikud
müügikohustused on täidetud tähtaegselt. Viljapeks ja
kartulivõtt on lõpetatud. Sügiskünni on teostatud 95 %.
Juurvili on koristatud 100 %.¹

Nagu asutamisaasta kahe kvartali tulemused näitavad,
on kolhoos töötanud edukalt. Vaatamata kollektiivmajandi
uute töövormide ja juhtimise kogemuste puudumisele, suu-
deti põhiliselt plaanid ja riiklikud kohustused edukalt
täita.

¹ "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 5.

IV p e a t ü k k

KALURIKOLHOOSI "AUDRURAND" TEGEVUS

aastail 1950-1955

Olles põgusalt tutvunud kaluriartelli tekkelooga ja vaadelnud tema esimesi samme kollektiivse tootmise teel, asume järgnevalt käsitlema kalurikolhoosi arengut aastate kaupa.

Peatuksime kõigepealt mõningate asutamisaasta lõpptulemuste juures. 1949.a. lõpuks püüti kala 2530,98 ts, mis on aastaplaanist 140,6 %.¹

I kvartal	kalurikolhoos oli moodustamata						
II	"	plaan 1650 ts, tegel. täitm. 2467,75 ts, täitm. % 149,58 %					
III	"	" 100 " " " 19,59 " " 19,50 %					
IV	"	" 50 " " " 43,64 " " 87,28 %					

Kalatoodangu üldväärtus oli 278,91 rubla. Sellest maksti kaluritele välja 145 110.39 rubla. Seega oli 40 tegeliku kaluri keskmine töötasu 3627 rubla. Kolhoosi esimees oma 1949.a. kalandusliku tegevuse aruandes märgeb, et III kvartali kalapüügi plaani ei suudetud täita vastava püüniste baasi puudumise tõttu. Suureks takistavaks asjaoluks oli ka see, et III kvartalis kui tähtsamal põllutööde hooajal (juuli, august, september) olid

¹ "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 4, lk.3.

kalurid suunatud põllutöödele. Nimetatud viimane asjaolu saab edaspidi kolhoosile III kvartali kalapüügi plaani täitmisel suureks takistuseks, sest ei saa ju ometi viljasaagil hukkuda lasta. IV kvartali plaani täitmist takistas kütteõlide puudus ja kohaliku kalavastuvõtupunkti sulgemine.

Kolhoosi esimehe aruandest kolhoosi üldkoosolekule 1950.a. tegevuse kohta 23.jaanuaril 1951.a. selgub järgmist.¹

Kolhoos on 1950. aasta jooksul kasvanud poole võrra suuremaks nii maa-alalt kui ka liikmete arvult. Kui 1950.a. algul oli 271,6 ha maad 63 liikmega, siis 1950. a. lõpul on 674,97 ha maad ja liikmete arv 127. Kõik perekonnaliikmed on astunud kolhoosi liikmeks.

Kalamajanduses on 1950.a. jooksul juurde ehitatud 4 uut mootorpaati. Kalureid oli 42, neist 6 naist. Kalapüügi plaan oli 2400 ts. Püütud on 3350 ts, seega on aastaplaan täidetud 139 %. I kvartali plaani täitmine oli nõrk, sest kolhoosi püügipiirkonnas ei esinenud kala. II kvartalis täideti aastaplaan juunikuu keskpaigaks. III kvartali plaanist täideti ainult 40 %, sest selle kvartali plaani täitmiseks oli vähe püüniseid. Samuti mõjutas seda ka asjaolu, et suurem osa kalureist oli heina-tööl. IV kvartali püügiplaan täideti 103 %.

¹ "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 55.

Aruandest ilmneb, et juba teist aastat järjest jääb III kvartali kalapüügi plaan täitmata, olgugi et aastaplaan ületatakse. Põhjuseks on asjaolu, et kolhoosil on suhteliselt suur põllumaa ning III kvartali intensiivsete põllu- ja heinatööde ajal kistakse kalurid kalapüügi juurest eemale. Seoses sellega ilmnevad ettepanekud, et spetsialiseerumise huvides tuleks kalurikolhoosi põllumajanduslikku abimajandit vähendada, mis oleks kasulik nii riiklikust kui ka kolhoosi seisukohast. Kolhoosi juhatuse koosolekul 5. detsembril 1950.a. on olnud arutusel kolhoosi maa suuruse küsimus.¹ Juhatas leiab, et maa on kolhoosile liiga suur ning takistab kalapüüki. Otsustatakse pöörduda palvega Eesti NSV Kalurikolhooside Liidu poole vähendada kolhoosi põllumajanduslikku abimajandit, määrates selle suuruseks 80 ha, ühes vastava rohumaaga. Abimajand olgu proportsionaalne kalurikolhoosi põhitootmistevõimega. Nii näiteks Pärnu linna kaluriartellidel puudub üldse põllumajanduslik abimajand, kalurite perekonnaliikmed leiavad tööd mitmesugustes linna käitistes, kalurid aga töötavad ja teenivad hästi. Pärnu kalurikolhoosi "Jahta" esimees I. Antsu, tehes kokkuvõtteid möödunud aasta kalapüügi tulemuste kohta, kirjutab järgmist: "Püüdsime kala 16 969 ts ja täitsime aastaplaani 166,8 %. Koos preemiatega ületas rahaline sissetulek kalapüügist 4,8 miljonit rubla. Iga mehe koh-

¹ "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 41, lk.22.

ta püüti mullu 170 ts kala. Keskmiselt teenis iga kalur 23 000 rubla aastas".¹ Maa tingimustes on põllumajanduslik abimajand loomulikult hädavajalik, kuid see ei tohiks takistada kaluriartelli põhitootmist ega selle laiendamist. Vastupidisel korral, s.o. ilma kindla spetsialiseerumise ta ei ole võimalik kumbagi tootmisharu vajalikul määral välja arendada. Olgu märgitud, et 1950. aastal töötati kolhoosi põllumajanduses välja üldse 16 949,62 normipäeva, millest kalurite arvele langeb 6251,07 normipäeva ehk 37 %.² Kolhoosi tootmistegevuse reguleerimiseks otsustas üldkoosolek 10. detsembril 1950. a. teha muudatuse põhikirja IV jao 7. punktis. Nimelt otsustati, et kolhoosipere omanduses võib olla senise kahe lehma asemel üks lehm ja üks noorloom. Kolhoosnikud, kes omavad kahte lehma, peavad teise lehma kahe kuu jooksul likvideerima.³ See samm osutus võimalikuks muidugi ainult selle tõttu, et kolhoosi majanduslik jõukus oli tunduvalt kasvanud. Selle tagajärjel langes ära heina varumine kahele lehmale, mille all oli kannatanud merelkäik.

Põllumajanduse osas teostati tööd tähtajaliselt. Arendati edasi kolhoosi karjamajandust.

Veiseid oli aasta algul 24, aasta lõpul 46
Hobuseid " " 32, " " 61
Sigu " " 9, " " 25

¹ "Noorte Hääl", Nr. 13 (4834), 16. jaanuar 1960.

² "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 55, lk. 9.

³ Sealsamas, nim. 1, sü. 40, lk. 55.

Lambaid oli aasta algul 10, aasta lõpul 22

Kodulinde " " 6, " " 150

Piimatoodang oli 1911,5 kg lehma kohta aastas, mis on väike. Üldkoosolek leiab, et süüdi selles on lehmade madal kvaliteet ning otsustatakse soetada tõukari. Kolhoosnikud pidasid sõna. Hiljem näeme, et "Audruranna" abimajand paistab silma oma heatoodangulise karja poolest.

Vaatleme nüüd järgnevalt kolhoosi töötulemusi 1951. aastal.

Eelmise aastaga võrreldes on kolhoosi maa-ala suurenenud 176,21 ha võrra.¹ Liikmete juurdekasv on olnud 25 inimest.

Kalanduse osas täideti aastaplaan 3 500 ts 139 %-liselt, püüdes 4 877 ts. Kaluri keskmine teenistus oli 1951.a. 8 160 rubla. Seega on kalurite teenistus võrreldes eelmise aastaga tõusnud üle kahe tuhande rubla. Aasta jooksul ehitati juurde uusi püüniseid: suurkalavõrke 200, suurkalamõrdu 21, kastmõrdu 7. Iga rubla, mis mahutati kalamejandusse, tõi aastas sisse 2,2 rubla. Olgugi, et kolhoosi kalapüügi aastaplaan tervikuna täideti ja tunduvalt ületati, ei tehtud seda võrdselt kõigis kvartaleis. Uuesti pörkume vanale küsimusele kalapüügi ja põllunduse vahelisest disharmoniast. Revisjonikomisjoni esimees toob esile, et kalurid, kes pidid III kvartali

¹ "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 69, lk.1-2.

kalapüügi plaani täitma, olid suunatud tööle põllumajanduse alale. Seda küsimust on arutanud ka kolhoosi juhatuse oma koosolekul 31. juulil 1951.a.¹ Sel koosolekul arutati kolhoosi põllumajandusliku ala piiride vähendamise küsimust. Üldkoosoleku otsusega 19. augustist 1951. a. otsustati likvideerida üleplaanalised hobused väljapraakimise ja müümise teel.²

1951. aasta jooksul on teinud teatud edusamme kolhoosi karjamajandus. Väljalüps ühe lehma kohta on 2163 kg, mis on umbes 250 kg suurem kui eelmisel aastal.³ Põllumajanduslik abimajand andis normipäeva kohta 3 kg vilja, 1,5 kg heina, 1 kg põhku, 0,5 kg kartuleid ja 2,62 rubla raha. Normipäeva tasu on, vaatamata ebasoodsatele ilmastikutingimustele, eelmise aastaga võrreldes tõusnud. Üldkoosoleku otsusega 18. märtsist 1951.a. jagati peale selle välja 1949.a. viljasaagi ülejääk kolhoosnikute vahel normipäevade alusel.⁴

30. nov. 1952.a. üldkoosoleku otsuse alusel hakkas kalurikolhoosi "Audrurand" teenindama Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaam.⁵ Mootor-kalapüügi jaamade, mida võib põllumajanduses võrrelda masina-traktorijaamadega, ülesandeks oli eesrindliku nõukogude tehnika viimine kalurite käsu-

¹ "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 56, lk. 18.

² Sealsamas, nim.1, sü. 55, lk.45.

³ Sealsamas, nim.1, sü.69 , lk.1-2.

⁴ Sealsamas, nim. 1, sü. 55, lk.26.

⁵ Sealsamas, nim. 1, sü. 69, lk. 39.

tusse ning kalurikolhooside tootmis-tehniline juhtimine. Tol ajal etendasid mootor-kalapüügi jaamad väga tähtsat osa, sest kaluriartellid ei olnud veel nii tugevad, et nad iseseisvalt oleksid suutnud muretseda kõiki tehnilisi vahendeid. Hiljem likvideeriti nad samadel põhjustel kui masina-traktorijaamad.

Juhatusesimehe 1952.a. tegevuse aruandest selgub, et kolhoosi maa-ala oli 1952. aastal 851,18 ha, sellest põldu 195,81 ha, heinamaad 295,11 ha, karjamaad 204,82 ha.¹ Kolhoosi liikmeid on 165, nendest 45 kalurit. Kalapüügi plaan 5100 ts täideti 7564,75 ts ulatuses, s.o. 148 %. Plaan täideti masskala osas, kuid jäi täitmata vääriskala osas. See oli tingitud olukorrast. Paremäl püügihooajal oli torm, mis lõhkus mõrrad ja pidurdas püüki kaks nädalat (milliseks oleks kujunenud antud olukorras üksikkaluri saatus!). Kaluri teenistus on tunduvalt tõusnud. Kaluri keskmine teenistus on 10 000 rubla. Kõige parema lüli iga kalur teenis keskmiselt 48 000 rubla aastas. Aasta jooksul ehitati juurde 300 uut suurkalavõrku, 30 suurkalamõrda ja 5 kastmõrda.

Väljalüps ühe lehma kohta on 2750 kg, kusjuures plaan nägi ette 2300 kg. Üleplaani piima on saadud 20 000 kg. Karjafarmi töötajatele on makstud lisatasu aastaplaani täitmise eest piima 1218 kg, eluskaalus siigu 105 kg ja üks neljakuuline vasikas. Kanade talitajai-

¹ "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 69, lk.48 jj.

le maksid 33 % üle plaani saadud munadest - 915 muna.¹

Nagu me näeme, on kalamajanduse kõrval ka põllumajandus tõsisemad edusamme teinud. Ajavahemikus 1949 - 1952 on kolhoosi maa suurenenud 271,6 hektarilt 851,18 hektarile, sealhulgas põllumaa 76,6 hektarilt 195,81 hektarile ja liikmete arv 62-lt 165-le. Kalurite arv kasvas aga ainult 38-lt 45-le. Korduvalt oleme seisnud fakti ees, et kolhoosil on raskusi eriti III kvartali kalapüügi plaani täitmisega kalurite suunamise tõttu kibedatel heina- ja põllutööde aegadel nendele töödele. Ülemäära suur põllumajanduslik sektor takistab kalamajanduse edasiarengut. Kerkib küsimus päevakorda osa "Audruranna" maade üleandmisest naabruses asuvale põllumajanduslikule artellile "Sangar". 2. veebruaril 1953.a. moodustatakse 3-liikmeline komisjon, mis hakkab toimetama vahetalitusi nende perekondade ja kolhoosi vahel, kes "Sangarisse" üle lähevad.² Kuna endine juhatuse esimees M. Tarkpea omal soovil lahkus, siis valitakse 13. märtsil 1953.a. uueks esimeheks Albert Grant.³

1953. aasta jooksul vähenes kolhoosi maa-ala sees osa maade üleandmisega "Sangarile" 354,87 hektarile, sellest on heinamaad 154, ha, põllumaad 128 ha, karja-

¹ "Audruranna" arhiiv, nim. 1, sü. 69, lk. 48 jj.

² Sealsamas, nim. 1, sü. 69, lk. 49.

³ Sealsamas, nim. 1, sü. 69, lk. 56.

maad 26 ha, kolhoosi liikmete käes 32 ha ja muid maid 13 ha.¹ Vastavalt maale anti "Sangarile" üle ka vastav protsent loomi. 25. aprillil anti üle 25 hobust, 28 veist, 12 lammast ja 18 kodulindu. Üleminekuga seoses vähenes ka liikmete arv 34 liikme võrra. Liikmete arv 1953.a. on 128.

Suurtest ümberkorraldustest tingitud ajutine tootmistegevuse häirimine, mida ilmselt ei arvestatud majandusaasta plaanide koostamisel, kajastub ka 1953. aasta tulemustes. Naaberkolhoos "Sangarile" üle antud maade hulgas oli suhteliselt palju karjamaid (karjamaa suurus vähenes 204,82 hektarilt 26 hektarile), mille tõttu vähenes mõningal määral piima väljalüps ühe lehma kohta - 2500 kg.² Edaspidi see puudus likvideeriti ulatuslike kultuurheinamaade rajamisega. Kalapüügi plaan, mis oli 6965 ts, täideti 5755 ts, s.o. 83 %. Üheks põhjuseks selles oli see, et kalavastuvõtupunktide läbilaskevõime ja mehhaniseeritus ei pidanud sammu kalatoodangu kasvuga, mille tõttu esines isegi üksikuid kala riknemise juhtumeid. See muidugi ei stimuleerinud kalureid. Tõsteti üles küsimus uute kalavastuvõtupunktide rajamisest ja nende täielikust mehhaniseerimisest, mis peatselt ka lahendati. Muide, häireid kalapüügi plaani täitmisel esines ka teistes kalurikolhoosides, näiteks naaberkol-

¹ Kalurikolhoosi "Audrurand" üldkoosolekute protokolliraamat 1954-1956.a., lk. 58 jj.

² Sealsamas, lk. 89 jj.

hoosis "Kajakas". On võimalik, et püügiplaanide koostamisel ei olnud küllaldaselt arvestatud reaalseid võimalusi, eriti kala vastuvõtu osas, kuigi üldine tehniline varustus oli vastaval tasemel.

1953. aastal oli põllumajanduslikus sektoris tasu normipäeva eest 5.15 rubla, 2 kg teravilja, 1,5 kg kartuleid. Peale selle said linatöölised preemiana 1138.17 rubla, mis teeb iga normipäeva kohta lisa 18.55 rubla.¹ Kolhoos ostis enesele veoauto ja sõiduauto "Moskvitš".

Ka järgmisel, 1954. aastal ei suudetud veel saavutada otsustavat tõusu. Esines veel asjatuid ajakaotusi seoses sellega, et Pärnu Kalakombinaat ei suutnud II kvartalis kolhoosilt kala häireteta vastu võtta.² 1954. aasta kalapüügi plaan oli 8000 ts. Sellest täideti 7622 ehk 95 %. Põhjuseks oli ka halb püünistega varustamine ja juhatuse passiivsus.³ Kolhoosi tulud kalamajandusest olid 1954.a. 669 609 rubla ja põllumajandusest 198 662 rubla. Taimekasvatus andis sissetulekut 1953. aastaga võrreldes 27 000 rubla rohkem, kuid loomakasvatuses toimus aga mõningane langus. Kaluri aastateenistus kasvas möödunud aastaga võrreldes ligi 1800 rubla võrra. 1954.a. tehti algust moodsa karjalauda ehitamisega.

Üldkoosolekul 1. veebruaril 1955.a. valiti juhatu-

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1954-1956.a., lk. 89 jj.

² Sealsamas, lk. 116.

³ Sealsamas, lk. 122 jj.

se esimeheks vahepeal surnud Albert Grandi asemele Rudolf Kuusemets.¹ 26. märtsil 1955.a. taotleb kolhoos laenu 100 000 rubla kolhoosi elektrifitseerimiseks ja karjalauda ehituse lõpuleviimiseks.² Karjalauda maksumus koos köögi, silotorni, transpordimehhanismide ja vesivarustusega on 303,6 tuhat rubla.

1955. aastal saavutas kolhoos tunduvat edu nii kalanduses kui ka põllumajanduses. Suurt abi osutab Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaam, millelt kolhoos saab mitmeid püüniseid. Aasta jooksul muretsetakse juurde 10 seisevmõrda, 91 suurkalavõrku, 200 tindivõrku, 50 kiluvõrku, 3 uut mootorpaati, 1 transportpaat ja 1 lappajapaat.³ See tõhus abi avaldus kohe ka tulemustes. Kalapüügi plaan 7740 ts täideti 12 826,2 ts ehk 165 %.⁴ Kvartalite lõikes jäi täitmata IV kvartali plaan - 85 %. See oli põhjustatud sellest, et jää tekkimise periood oli pikk ning enne seda kestsid kaks nädalat tormid. Siinjuures tuleb märkida, et põllumajanduslik sektor, tänu ümberkorraldustele, ei ole enam takistuseks III kvartali plaani täitmisel. Parimaks brigaadiks on 7. brigaad Mihkel Altmardi juhtimisel, kes täitis plaani

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1954-1956.a., lk. 122 jj.

² Sealsamas, lk. 138.

³ Sealsamas, lk. 153 (lappajapaati kasutatakse püüniste merest väljavõtmiseks).

⁴ Sealsamas, lk. 161-169.

288,2 %. Mihkel Altmarti autasustati 1955.a. NSV Liidu Kalatööstuse Ministri poolt kalatööstuse sotsialistliku võistluse eesrindlase märgiga. Kõik brigaadid ületasid aastaplaani, kusjuures madalaimaks näitajaks oli II brigaadi tulemus 103 %.

1955.a. tuli kolhoos üleliidulises sotsialistlikus võistluses esikohale ning premeeriti 3000 rublaga ja Altmardi brigaadi eriti 2000 rublaga.¹ Kaluri keskmine töötasu 1955.a. oli 24 167 rubla.

1955. aastal oli kolhoosi üldine rahaline tulu üle 2 miljoni rubla.² Sellest tulu põllumajandusest oli ainult 166 554 rubla. Sellest näeme, et kolhoosi tegevus on nüüd keskendunud absoluutselt kalapüügile.

Kolhoos omab maad 352,6 ha, sellest põllumaad 143 ha. Veiseid on 34, hobuseid 39, sigu 13. Keskmine väljalüps ühe lehma kohta oli 2583 kg. Põllumajanduslikus sektoris maksti ühe normipäeva kohta 5.42 rubla raha, 1,2 kg teravilja, 1 kg heina, 0,5 kg kartuleid ja 0,140 kg juurvilja.

Kogu kolhoosi majanduslik tegevus 1955.a. andis kasumit 72 573 rubla.³

Üldkoosolekul 15. novembril 1955.a. valiti uueks juhatuse esimeheks surnud Rudolf Kuusemetsa asemele Felix Aas, kelle juhtimisel kolhoos töötab ka praegu.

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1954-1956.a., lk.161-169.

² Sealsamas, lk. 161-169.

³ Sealsamas, lk. 161-169.

V p e a t ü k k

KALURIKOLHOOSI "AUDRURAND" TEGEVUS

aastail 1956-1959

1955.a. mais töötatakse artelli juhatuse poolt välja kolhoosi majandusliku arengu perspektiivplaani ajavahemikuks 1956 - 1960.a., milles muuhulgas põllumajandusliku sektori osas nähakse ette: 1) põllumajanduse produktsiooni taseme tõstmist, 2) töömahu vähendamist ja 3) kolhoosnikule normaalse normipäeva töötasu kindlustamist. Normipäeva tasuks nähakse ette 2 kg teravilja ja 8-10 rubla raha.¹

Juhatuses koosolekust osavõtnud Eesti Kalurikolhooside Liidu esindaja sm. Rea arvates võib ülalmainitud eesmärke edukalt täita, kui kolhoosis külvatakse rohkem tali- ja segavilja, mis antud kolhoosis paremini kasvab, ning vähendada suvinisu ja odra külvi. Samuti peaks kolhoos kasvatama rohkem põldheina, üles harima vanad söödid ja need muutma kultuurkarjamaadeks. Talivilja ja põldheina külvamine vähendaks ka pingelist töömahtu. Et parandada maade struktuuri, selleks pidada mustkesa; kesa tuleks väetada laudasõnnikuga ja haljasväetisega.

¹ "Audruranna" juhatuse koosolekute protokolliraamat 1954-1956.a. ,lk. 65-66.

Alljärgnevalt asuksime kolhoosi 1956.a. töötulemusi vaatlema.

1956.a. algul oli kolhoosis 138 liiget, nendest kalureid 53, aasta lõpuks suurenes kalurite arv 62-le. Kalurid olid organiseeritud 7-sse brigaadi.

1956.a. kalapüügiplaan oli 8270 tsentnerit, millest täideti 5412,2 ts ehk 65,5 %.

Kvartalite löikes kulges kalapüük järgmiselt

	Plaan	Täitemine	Täitmise %
I kvartal	105 ts	108,1 ts	102,9 %
II "	7600 ts	4869,8 ts	64,0 %
III "	435 ts	162,4 ts	37,3 %
IV "	130 ts	272,6 ts	209,6 %

Nagu eeltoodust nähtub, täideti ja ületati I ja IV kvartali plaan, kuid täitmata jäi II ja III kvartali plaan.

Peamiseks kalapüügi ebaedupõhjuseks II ja III kvartalil olid meteoroloogilised tingimused, millede tagajärjel kalu ei esinenud seal, kus neid oli püütud varematel aastatel. Väga vara kevadel liikus kevadkude-räim kalda lähedal madalas vees. Kuna kolhoos ei omanud madalamõõdulisi püüniseid, jäi selle tagajärjel II kvartali plaan täitmata. Kolmanda kvartali püügiplaani täitmist takistas Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaamalt räimevõrkude saamise hilinemine. Nii sai kolhoos III kvartaliks planeeritud 252 räimevõrgust suure hilinemisega

ainult 58 võrku.

IV kvartali ülesandega tuli kolhoos suurepäraselt toime. Kvartali kalapüügi plaan täideti 209 %. IV kvartali üleliidulise sotsialistliku võistluse tulemusena premeeriti I brigaadi brigadiril sm. Jakobsoo'd 1500 rublalise rahalise preemiaga. Kvartaliplaani edukale täitmisele aitas kaasa Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaama poolt kolhoosi õigeaegne varustamine vajaliku arvu suursoomkala võrkudega. Ka ilmastiku tingimused olid väga soodsad ja kalurid said kasutada kõiki püügipäevi.

Kuna aga üldkokkuvõttes olid 1956.a. püügitulemused tunduvalt madalamad 1955.a. saavutustest, siis vastavalt sellele oli ka kalurite teenistus väiksem. Keskmine kaluri töötasu oli 1956.a. 6825 rubla.

Kolhoosi üldtulu kalamajandusest moodustas 518 224 rubla. Peale selle saadi I ja IV kvartali plaani ületamisest 71 380 rubla premiaal-lisatasu.

Kolhoosi üldtulu kalamajandusest 518 224 rubla kasutati järgmiselt:

Kaluritele maksti	330 659 rubla
Pärnu MK Jaamale	116 793 "
Administr.-majandusl. kuludeks	31 151 "
Transpordi kuludeks	8 884 "
1,5 % kapitaalmahutuste fondi	7 594 "
1,5 % kalastusmaks	7 593 "
2 % kuni 1. juulini	
Eesti Kalurite Keskliidule	8 778 "

1 % abistamisfondi	5 062 rubla
0,5 % kultuurfondi	2 531 "
0,5 % kaadrite ettevalmis- tamisefondi	2 531 "

Seega ületasid kulud tulusid 3336 rubla võrra.

Kuid üldtulule tuli lisaks I ja IV kvartali plaani ületamisest saadud 71 380 rubla premiaal-lisatasu. See summa kasutati järgmiselt:

50 % kalureile	35 691 rubla
5 % tsentraliseeritud fondi	3 576 "
10 % kapit.mahut.fondi	7 138 "
5 % administr.person.premeerim.	3 532 "

Seega jäi üleplaani püügist kasum 21 442 rubla.

Põllumajandusliku abimajandi tegevus kujunes aasta vältel järgmiseks:

Kolhoosil on maad	359,02 ha
sellest põldu	112,3 "
heinamaad	118,35 "
karjamaad	75,26 "

kasutamata maad (kraavid, teed, liivased alad)

individaalimaad	22,39 "
-----------------	---------

Põllumajanduslikel töödel töötas 78 inimest.

1956.a. saadud teravilja saak:

Talirukis 101,65 ts, sealjuures 1 ha keskmine saak - 15, 22 ts.

Talinisu	20,71 ts,	sealjuures	1 ha	keskmise	saak	22,03 ts
Suvinisu	26,8 ts,	"	1 ha	"	"	12,7 ts
Oder	64,3 ts,	"	1 ha	"	"	7,95 ts
Segavili	7,4 ts,	"	1 ha	"	"	2,5 ts
Mais						
siloks	150 ts,	"	1 ha	"	"	150, ts
Kartul	1073,5 ts,	"	1 ha	"	"	178,3 ts

Talirukkisaaki vähendas kevadise suurvee tõttu esilekutsutud ikaldus 8 hektari suurusele põllul. 2,74 hektarilisel maa-alal ei valminud kevadel külvatud segavili, mida tuli anda loomadele haljassöödaks.

Loomade arv 1957.a. alguseks oli kujunenud järgmiseks:

sarvloomi	34
hobuseid	33
sigu	19

Aasta keskmine väljalüps oli lehma kohta 2673 liitrit. Tootmisplaani kohaselt oli vajalik saavutada 2600-liitriline resultaat.

Põllumajandusest on 1956.a. saadud rahalist tulu 185 605 rubla.

Üksikute tootmisharude järgi saadi tulu järgmiselt:

Loomakasvatusest	27 043 rubla
Aedviljast	41 532 "
Piimast	61 501 "
Noorloomade müügist	
Paide elusloomade	
kontorile	8 200 "

Seakasvatusest 36 490 rubla

Hobustranspordist 10 839 "

Põllumajandusliku aasta igale normipäevale tuleb 6.30 rubla ja natuuras teravilja 1 kg.¹ 1956.a. tugevneb kolhoos majapidamishoonete ja inventari poolest. Nii lõpetati 1956.a. karjalauda ehitus koos köögi, silotorni, transpordimehhanismi ja vesivarustusega. Nimetatud hoone maksumus oli 373 201 rubla. Peale selle tehti veel kapitalimahutusi järgmiste tootmisvahendite soetamiseks: osteti traktor koos haakeriistadega, paadimootoreid, merekelke ja mitmesugust muud põllumajanduslikku inventari maksumusega 54 317 rubla. Kalurite maja ja sigala kapitaalremondiks kulutati 12 143 rubla. Administratiiv-klubihoone ehitamiseks varuti materjale 59 954 rubla suuruses.² 1956.a. jooksul on abistamiskassa fondist antud toetust 10 189 rubla. Laenu on antud 3 isikule 3400 rubla suuruses.³

Ka kultuurmassilisel tööl on saavutusi. Nii on kuulatus 25 loengut. Ühiseid teatrikülastusi on organiseeritud 8 korda. Kolhoosi isetegevusringidest töötavad näitering, rahvatantsuring ning estraadiorkester.⁴

¹ "Andruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959.a., lk.3-9.

² Sealsamas, lk. 10.

³ Sealsamas, lk.16

⁴ Sealsamas, lk.9.

Juhatuses esimehe aruandest selgub, et 1957.a. oli kolhoosis liikmeid 140, neist kalureid 60. Kalapüügi plaan oli hulgaliselt 7320 ts, millest täideti 5916 ts ehk 80,8 % plaanist. Mis puutub aga rahalisse plaani, siis see isegi ületati. Rahaline plaan oli 672 800 rubla, kuid täideti 696 224 rubla suuruses ehk 103,5 %. See on tingitud sellest, et liigiliselt masskala (räime) osas jäi plaan täitmata, kuid vääriskala osas see ületati.¹

Plaani täitmine liigiliselt:

1. Räum	plaan oli	6353 ts,	täideti	4360,2 ts,	seega	68,6 %
2. Suur-						
soomkala	" "	160 ts,	"	646,8 ts,	"	403,7 %
3. Väike-						
soomkala	" "	795 ts,	"	906,3 ts,	"	113,8 %
4. Kilu	" "	10 ts,	"	-	-	
5. Angerjas	" "	2 ts,	"	-	-	
6. Siialised	" "	-	"	2,35 ts.	-	

Kalapüügi plaani täitmine kvartalite viisi:

I kv.	plaan oli	105 ts,	täideti	457,6 ts,	seega	435,8 %
II kv.	" "	6430 ts,	"	5035,0 ts,	"	78,3 %
III kv.	" "	630 ts,	"	161,2 ts,	"	25,6 %
IV kv.	" "	155 ts,	"	261,3 ts,	"	168,6 %

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959.a., lk. 32-35.

I kvartali plaani 4-kordne ületamine sai võimalikuks selletõttu, et kalurikolhoosi "Audrurand" püügi-vetes esines tollal rohkesti kalu. I kvartali plaani ületamise eest sai kolhoos premiaal-lisatasu 198 549 rubla. Üleliidulises sotsialistlikus võistluses tuli artell teisele kohale ja sai 13 000 rublalise preemia.

Heade tagajärgedega püüti II kvartalis suur- ja väikesoomkala, nii et II kvartali suursoomkala plaani täitmise eest sai kolhoos premiaal-lisatasu 56 517 rubla.¹

Räimepüügi kvartaliplaani ei suudetud aga täita, vaatamata sellele, et olemasolevat laevastikku, püüni-seid ja püügipäevi kasutasid kalurid maksimaalselt. Räimeparved olid liiga väikesed ja lisaks sellele esi-nes nende hulgas palju alamõõdulisi kalu, mis tuli mer-re tagasi lasta.

Üheks räimesaagi vähesuse põhjuseks olid ilmasti-kutingimused, mille tõttu räim esines vähe siinsel ran-nikul, hoidudes rohkem sügavamasse vette. Kindlasti oli seekordsete väiksemate räimeparvede esinemine tingitud ka Riia lahes räimepüügil olevate Riikliku Kalapüügi Baasi traallaevade liiga suurest arvust. Nii hakkasid juba varakevadel ilmuma "Audruranna" püügi-alale alam-mõõduliste räimede parved, mida eelmistel aastatel ei

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959.a., lk.22.

esinenud. Kalurite arvates segavad traalpüügilaevad räimeparvede liikumist nende teedel kudemispaikadesse.¹

Sellepärast kalapüügi edasise laiendamise huvides tuli siirduda osal kalureil kaugpüügile. Kalandusala spetsialistid tegid 1957-ks aastaks kindlaks, et arvestades Pärnu lahe kalapüügi võimalusi, viiks püüniste arvu edasise igaastase suurendamise jätkamine praktiliselt selleni, et üks püünis hakkaks konkureerima teisega. Siinse ranna kalurid on praegu valinud selleks Saaremaa veed, seitsmeaastaku lõpuks aga on plaan soetada spetsiaalne heeringapüügilaev püügi teostamiseks Põhja-Atlandil.

Kõige ebaedukamaks kujunesid III kvartali püügitulemused. Peamiseks põhjuseks on Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaama poolt kolhoosi mitteõigeaegne varustamine ettenähtud hulga räimevõrkudega. Artell sai enamuse räimevõrke septembri lõpupoolel, siis kui hakkab lõppema sügisene räimehooaeg.

IV kvartali kalapüük oli edukas. Püügitulemused oleksid olnud IV kvartalis veelgi paremad kui Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaam oleks kolhoosile andnud plaanis ettenähtud 700 suursoomkala võrku 600 võrgu asemel, milledest 65 võrku saadi alles detsembrikuu lõpus.

Vastupidi räimepüügile, mis on kahanenud, on suure-

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959.a., lk. 32-35.

nenud soomkala püük ja seda eriti suursoomkala osas. Nii oli 1956.a. suursoomkala püügiplaan 137 ts, kuid tegelikult püüti 266,5 ts. 1957.a. pidi plaaniliselt püütama 160 ts, püüti 648,8 ts suursoomkala.

1957.a. kaluri keskmine teenistus oli 13 788 rubla.

Aasta jooksul täiendati laevastikku Tallinna Laevahituse Tehasest ostetud ühe 20 HP-jõulise mootoriga transportpaadi, kahe 5 HP-jõulise mootoriga võrgupaadi ja ühe 10 HP-jõulise mootoriga lappajapaadi näol. Peale ülalnimetatud paatide on artell juurde saanud Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaamalt ühe 20 HP-jõulise mootoriga "Feluuga"-tüüpi paadi ja püüniseid. Kolhoosil on 2 uut veoautot.

Põllumajandusliku abimajandi arengus jätkub progress. 1957.a. töötas põllumajanduslikus abimajandis 66 inimest. Kolhoosi maafondis majandusaasta vältel erilisi muudatusi pole toimunud.

Põldude keskmine saagikus 1 hektarilt oli järgmine:

talivili	17,5 ts	hektarilt
kartul	99,3 ts	"
suviteravili	11,0 ts	"
juurvili	313,7 ts	"
kurgid	103,3 ts	"

Kolhoosis oli kariloomi:

veiseid 29

hobuseid 32

sigu 18

Planeeritud keskmine väljalüps iga lehma kohta pidi olema 2650 liitrit. Tegelikult kujunes tulemus 2752 liitriliseks. Seega on väljalüps suurenenud 1956. aastaga võrreldes 102 liitrit iga lehma kohta.

Eeskujuliku töö eest põllumajanduses premeeris kolhoos seatalitajat Juuli Käsperit 1058 rublaga ja seatalitajat Liisa Lasna ühe põrsaga. Karjafarmi juhatajat Urve Kiviranda premeeriti 450 liitri piimaga.

Rahalise tulu plaan oli 181 000 rubla, tegelikult saadi aga 206 409 rubla.

Sellest saadi piimamüügist 67 834 rubla

sigade müügist	35 034	"
loomade (veiste) müügist	17 630	"
juurvilja ja kurkide müüg.	62 633	"

Igale normipäevale maksti rahas 7 rubla ja natuuras 1,5 kg teravilja. Kolhoosi rahalised tulud on 1957. aastal võrreldes 1956. a. tuludega suurenenud 721 700 rubla võrra. Kõik kolhoosis tehtud kapitaalvahetused on läbi viidud oma vahenditega. Laenu ei ole.

Kolhoosi ehitustegevus on kulgenud järgmiselt. Administratiiv-klubihoone ehitustööde osas on eelarvelisest maksumusest (445 850 rubla) täidetud 160 651 rubla. Kolhoosi elektrifitseerimise eelarvelisest maksumusest (212 700 rubla) on täidetud 25 700 rubla. Laos on ehitusmaterjale seisuga 1. jaanuar 1958. a.

101 592 rubla väärtuses. Artellil on rahalisi vahendeid 267 057 rubla. 1957.a. laekus vastastikuse abistamise fondi 17 200 rubla.

Nagu näeme, ilmutas "Audruranna" areng ka 1957.aastal täit elujõudu. See ei avaldu ainult majanduselu edukas kasvus, vaid ka liikmeskonna poolt tehtud edusammudes kultuurilise arengu teel. Nii on ühiselt külastatud teatreid 10 korral ja kino 2 korral. Noorteõhtuid on olnud 4. Naistepäeva tähistamiseks ja uusaasta vastuvõtuks koguneti teelauda. Kolhoosipere on kuulanud terve rea loenguid. Sporditöö on leidnud kindla koha kolhoosinoorte väikeses kollektiivis. Kolhoosidevahelistest võistlustest on osa võetud kahel korral. Vabariikliku ulatusega kalurikolhooside vahelisel suvespartakiaadil võistles kolhoosi "Audrurand" kollektiiv köieveos, võrkpallis ja sõudmises. Spordielu edendamiseks osteti rahvapaat.¹

Asuksime järgnevalt 1958. aasta tegevuse vaatlemisele.

1958.a. on ilmastiku tingimused kalastuseks ebasoodsad, mille tõttu kalamajandus ei anna soovitud tulemusi, küll aga saavutab kolhoos edu põllumajandusliku abimajandi töös.

Kolhoosi 130 liikmest on 60 kalurid.

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959.a., lk. 32-35.

1958. aasta kalapüügi plaan oli 6660 tsentnerit, sellest täitis kolhoos 2423,3 tsentnerit ehk 36,3 %. Rahaliselt täideti 617 900 rublasest püügiplaanist 295 494 rubla ehk 47,5 %.

Liigiliselt toimus kalapüük järgmiselt:

Räimepüügi plaan oli	5540 ts,	täideti	1499,4 ts	ehk	27 %
Suursoomkala	" "	375 ts,	"	175,5 ts	" 46 %
Kilu	- - -	-	"	0,9 ts	-
Väikesoom					
kala	" "	739 ts,	"	746 ts	" 100 %
Angerjas	" "	4 ts,	"	0,6 ts	" 15 %
Siaalised	" "	2 ts,	"	0,8 ts	" 40 %

Kalapüügi plaani täitmine kvartalite viisi toimus järgmiselt:

I kv. plaan oli	190 ts,	täideti	74,7 ts	ehk	39 %
II kv. " "	6160 ts,	"	2040,5 ts	"	33 %
III kv. " "	200 ts,	"	207,1 ts	"	100,2 %
IV kv. " "	110 ts,	"	80,9 ts	"	73,5 %

I kvartali plaani täitmine ebaõnnestus selle kvartali peamise püügiobjekti, suursoomkala, väga vähese esinemise pärast kolhoosi püügivetes. Tormide tagajärjel hävis artellil palju püüniseid. Nende uute-
ga asendamisel oli suureks takistavaks teguriks jää-
lasuv paks lumekate, mis tegi liikunise raskeks.¹

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959.a., lk.72-76.

II kvartali plaani edukaks täitmiseks oli kolhoos igati varustatud püünistega. Kuid hilise kevade tõttu algas püük ebaedukalt, sest külma vee tõttu ei tulnud räim rannikule kudema. Kõigele lisaks esines palju ebamõõdulisi räimi, millede püüdmine on kalakaitse eeskirjadega keelatud. Püüniste merre asetamisel tõusis torm, mis paisus kiiresti kuni 11 pallini. Tollal meres olnud 12 seisevnoota vajasid tormikahjustuste parandamist, mis kestis nädal aega. Üheks teiseks kvartalis esinenud ebaedu põhjuseks oli ka artelli seisevnootade madalus, mille tõttu nendega ei saa igal poole manööverdada. Takistuseks oli ka vimma (suursoomkala) alamõõdulisuse määra suurendamine kuni 40 sentimeetri ni, mille tõttu tuli väga palju kalu tagasi merre lasta.¹

Aruande-valimiskoosolekul sõnavõtnud Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaama esindaja andmeil ei esinenud kogu mootor-kalapüügijaama tööpiirkonnas II kvartalis koha. Seega oli kalameestest olenemata põhjustel püügitulemused kogu Pärnu basseini ulatuses madalad.²

III kvartali plaan täideti seetõttu, et osa kalureid oli Saaremaa rannikul rändpüügil. Seal esines tollal rohkesti räime.

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959, a., lk. 62-63.

² Sealsamas, lk. 69.

IV kvartali plaani täitmine algas edukalt, kuid siis tuli varajane jää, mis hakkas takistama kalapüüki.

1958. aasta kujunes kolhoosi põllumajanduslikus osas järgmiseks.

Kolhoosi maafondis võrreldes kahe eelneva aastaga nimetamisväärseid muutusi ei esine.

Külviplaan teostati 100 %-liselt.

Keskmine saak oli järgmine:

taliteravili	9,2 ts	hektarilt
suviteravili	9,1 ts	"
kartulisaak	108,2 ts	"
kurgisaak	71,5 ts	"
juurviljasaak	455 ts	"

Kari oli järgmise koosseisuga:

veiseid	29
hobuseid	29
sigu	15

Aasta keskmine väljalüps iga lehma kohta oli planeeritud 2850 liitrit, tegelikult lüpsiti 3092 liitrit. Seega oli väljalüps iga lehma kohta möödunud aastaga võrreldes suurenenud 340 liitri võrra.

Plaaniliselt pidi põllumajandus andma rahalist tulu 195 000 rubla, tegelikult saadi 214 435 rubla. Sellest kuulub kurkide müügile 52050 rubla

piimamüügile 76146 "

juurviljamüügile	7 458	rubla
sigade müügile	39 134	"
loomade müügile	31 344	"
muule	8 303	"

Normipäeva tasu oli 7 rubla rahas ja 0,7 kg tera-
vilja.¹

Kapitaalmahutuste alal lõpetati kolhoosi elekt-
rifitseerimine maksumusega 170 080 rubla ja administ-
ratiiv-klubihoone ehitamine maksumusega 549 881 rubla.
Ehitused teostati kolhoosi oma vahendite ja Mootor-
Kalapüügi Jaamade Asjade Valitsuse tsentraliseeritud
fondi 300 000 rublalise laenu abil.

Peale ehituste täiendas kolhoos kalapüügi laevas-
tikku, väärtusega 25 169 rubla (üks õngepaat ja mooto-
reid). Osteti ka põllumajanduslikku inventari, millest
tähtsam oleks traktor "Beloruss" koos haakeriistadega.

Kolhoosil oli rahalisi vahendeid 1. jaanuaril
1959.a. 203 921 rubla.

Abistamiskassa fondist on makstud aasta jooksul
kolhoosi liikmetele toetust 9978 rubla suuruses.²

Kolhoosi kultuurielust peaks märkima, et 1958.a.
töötas näitering, rahvatantsuring ja naisansambel,

¹ "Audruranna"üldkoosolekute protokolliraamat
1957-1959.a., lk. 76-79.

² Sealsamas, lk. 87.

mis andsid etendusi ka väljaspool kolhoosi.

Spordikollektiiv võttis suvel osa kolmikolhooside vahelisest spartakiaadist Pärnus, kus "Audruranna" võistkond tuli esikohale köieveos ja sõudmises.¹

Oleme jõudnud oma vaatlusega seitseaastaku esimese aasta - 1959. aasta käsitlemiseni. 1959. aasta avab uue perioodi kolhoosi elus. Nimelt likvideeriti sellel aastal valitsuse määrusega mootor-kalapüügi jaamad.

1959. aastaks on mootor-kalapüügi jaamad täitnud oma ülisuure ülesande, mis seisnes kalurikolhooside tehnikaga varustamises, vastavate spetsialistide kaadri väljaõpetamises ja suunamises ning kolhoosi juhtkonna abistamises kolhoosielu kõige keerukamate ülesannete lahendamisel. Tänu mootor-kalapüügi jaamade tegevusele loodi ja kindlustati moodsa tehnikaga ja kvalifitseeritud kaadriga varustatud majanduslikult tugevad sotsialistlikud kalamajandid.

Uues olukorras hakkas vana tootmisalase ja tehnilise teenindamise vorm kolhoosi arengut pidurdama ja kolhoosnike initsiatiivi takistama.

Üha enam hakkas negatiivset mõju avaldama asjaolu, et samad tootmisvahendid ja sama majand olid kahe ettevõtte, kolhoosi ja mootor-kalapüügi jaama majandusliku tegevuse objektideks. Loomulikult viis

selline olukord sageli isikliku vastutuse puudumise-
ni tootmise organiseerimise ja masinate kasutamise
alal.

Mootor-kalapüügi jaamade kaotamine oli peale ka-
lurikolhooside loomist järgmiseks suuremaks kvalita-
tiivseks muudatuseks rannarahva elus.

Kalanduslikud tootmisvahendid, püünised ja lae-
vastik, koondati nüüd ühtedesse kättesse, kalurikol-
hoosi, mis avas laiendatud, täiendavad võimalused ka-
lapüügi laiendamiseks.

"Masin-traktori jaamade (mida võib kalamajanduses
võrrelda mootor-kalapüügi jaamadega - K.K.) reorgani-
seerimine soodustab kolhooside jagamatute fondide
kasvu, tugevdab kolhooslik-kooperatiivset omandust
ja tagab selle pideva lähendamise üldrahvalikule oman-
dusele. Jagamatute fondide laiendamine ja tugevdamine
on üheks tähtsamaks kolhooslik-kooperatiivse omanduse
järgjärgulise üldrahvalikuks omanduseks ümberkujune-
mise eelduseks."¹

Peale mootor-kalapüügi jaamade likvideerimist
ostsid kolhoosid riigilt püünised ja laevad endale.
Ka kaluriartell "Audrurand" ostis 1959. aasta kevadel
Pärnu Mootor-Kalapüügi Jaamalt püüniseid, paate ja
mitmesugust väikeinventari 740 000 rubla väärtuses.

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu.
Tallinn 1959, lk. 599.

Loomulikult korraldati tasumine riigile osade viisi. Nii oli 1959. aasta osamaksu suuruseks 156 000 rubla.¹

Peale kalapüügi varustuse muutumist kolhoosi omandiks, hakkasid kalurid püüniste eest rohkem hoolt kandma, mille tulemuseks on püüniste ja laevastiku kulumise vähenemine.

1959. aasta lõpuks oli kolhoosi "Audrurand" liikmete arv 138, neist kalureid 49, kes olid organiseeritud seisevnootade brigaadi. Ülejäänud tegelesid suurja väikesoomkala püügiga.

Püügiplaani täitmine oli jaotatud vastavalt püüniste arvule. Plaanikohaselt asetati 1959.a. merre 14 seisevnoota ja 200 kalamõrda.²

Tootmisplaani järgi oli vaja kalu püüda hulgalt 5240 tsentnerit ehk rahalises väljenduses 617 300 rubla väärtuses. Tegelikult püüti 6971 tsentnerit ehk 133,8 %. Rahalises väärtuses oleks see 772 283 rubla eest kalu.³

Kvartalite järgi olid püügitulemused järgmised:⁴

I kv. plaan oli	180 ts,	tegelik püük oli	16,2 ts
II kv. " "	4290 ts,	" " "	6738,9 ts
III kv. " "	550 ts,	" " "	65,6 ts
IV kv. " "	220 ts,	" " "	150,7 ts

¹ "Pärnu Kommunist", Nr.72 (2382), 18.juuni 1959.a.

² "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959.a., lk. 118.

³ Sealsamas, lk.123.

⁴ Sealsamas, lk.119.

I kvartali püük ebaõnnestus, sest sooja talve tõttu esines kala rannikul vähe. Nõrga jää tõttu ei saanud kalurid kaugemale merele minna.

II kvartal oli kalurite elus pöördeline, sest mootor-kalapüügi jaamade likvideerimise tulemusena mindi nüüd kevadisele suurpüügile kolhoosi omade vahenditega.

II kvartali püük kujunes edukaks, sest varase kevade tõttu hakkasid kalaparved liikuma juba aprillikuu algul, seega sai püüki varakult alata. Suureks raskuseks oli sellel perioodil kaluritele triivjää, mis liikus kolhoosi rannavetes ja takistas tindipüüki. Vaatamata sellele ei heitnud kalurid meelt, vaid aetasid tindinoodad merre ja said häid saake. Oli juhtumeid, kus öhtul merre asetatud püünised tulid hommikul lõhutatuna merest välja võtta. Kuid püünised remonditi ja asetati taas püügile ja tulemused olid head. Aprillikuu püüti triiviva jää alt ligi 50 tonni tindikala.

Paralleelselt tindipüügiga algas ka kevadkuderaime püük ja samuti tulemusrikkalt. Kevad oli ilus, ilma suuremate ilmastiku muutusteta. Räimepüük oli edukas ranniku lähedal.¹

Kuna II kvartali plaan 4290 tsentnerit täideti

¹ "Audruranna" üldkoosolekute protokolliraamat 1957-1959.a., lk.96-98.

ja ületati, saades püügi tulemuseks 6738,9 tsentnerit kala, siis selle eest premeeriti kolhoosi valitsuse poolt lisatasuga 540 465 rubla ulatuses, millest 50 % tuli kalurite vahel väljajagamisele vastavalt iga kaluri püügitulemustele.

Halvasti mõjus III kvartali plaani täitmisele Pärnu Kalakombinaadi ladude põlemine, mille tagajärjel tuli räimevõrke Haapsalust osta. Kahjuks osutsid ostetud võrgud väga madalakvaliteedilisteks.

1959. aastal oli kaluri keskmine töötasu 16 557 rubla.

Kalurikolhoosi üldtulu moodustas 1 850 389 rubla. Kõiki kulusid arvestades kujunes kolhoosi 1 kg kala omahinnas 1.35 rubla. 1958. aastal oli see 1.22 rubla.

Kuna 1959.a. seadis kolhoos sisse oma remonttöökoja, siis seoses sellega loodab kolhoos remondikuluisid tunduvalt vähendada nii kala- kui ka põllumajanduse osas.

Põllumajandus on saavutanud aastast-aastasse kasvavaid näitajaid.

Kolhoosil on maad 421,42 ha. Keskmine saak ühelt hektarilt oli:

teraviljal	18,4 ts
kartulil	70,0 ts
kurkidel	109,5 ts

Elmise aastaga võrreldes olid saagid suurenenud.

Loomakasvatuses oli:

veiseid 34

hobuseid 26

sigu 20

Keskmine väljalüps ühe lehma kohta oli planeeritud 3200 ^{liitrit} kg, tegelik väljalüps 3281 ^{liitrit} kg. Olgu siinkohal märgitud, et 1958.a. keskmine väljalüps iga lehma kohta oli 3092 ^{liitrit} kg piima.

Kolhoos on pidevalt prakeerinud välja vanu ja väikese produktsiooniga veiseid ja ostnud juurde tõupuhtaid loomi. Sellepärast kolhoosnikud loodavad 1960. a. välja lüpsa 3585 kg piima

Põllumajanduse tulusamaks tootmisharuks on viimastel aastatel kujunenud seakasvatus. Kui 1955. aastal sai kolhoos seakasvatusest tulu 19 000 rubla, siis on see iga aastaga suurenenud ja 1959.a. sai kolhoos tulu 45 000 rubla.

1959.a. toodeti iga 100 ha põllumajandusliku maa kohta 24,5 ts liha ja 247 ts piima.

Plaanikohaselt pidi põllumajandus andma 239 300 rubla tulu, tegelik tulu oli 243 309 rubla.

Normipäeva tasu oli 8 rubla raha ja 1,5 kg teravilja.

1959. aastal annab esmakordselt tulu ka automajand. Nii oli kolhoosi automajandi aastatulu 50 940

rubla, kulud aga 48 737 rubla. Seega kasum automajan-
dist oli 2203 rubla.

Aasta vältel tehti kapitaal mahutusi 62 122 rubla
suuruses. Tähtsamateks objektideks olid:

rehepeksumasin	16 634 rubla
heinajahuveski	5 688 "
külvimasin	1 178 "
metallitreipink	12 500 "
õlitsistern	1 103 "

Kolhoos täitis sotsialistlikud kohustused kõigi
tootmisharude näitajate osas ja lõpetas aasta tege-
vuse 205 241 rublase kasumiga.¹

Partei XXI kongressi ja NLKP KK detsembripleenu-
mi otsuste elluviimiseks on kolhoosnikute üldkoosole-
ku otsuse põhjal vastuvõetud konkreetne plaan.

Taimekasvatuse parandamise huvides teostatakse
Kabraste küla territooriumi 40 ha suurusel maa-alal
maaparandustöid (kraavitamine). Vastavalt plaanile
tuleks töid alustada 1960. aasta juulikuus. Paranda-
tud maad kasutatakse teravilja külviks ja söödabaasi
tugevdamiseks, milleks teostatakse kultuurheina alla-
külvi.

Orgaaniliste väetiste suurendamise eesmärgil ka-
vatsetakse nõuda Pärnu Remondi-Tehnika Jaamalt 515 m³

¹ "Audruranna" üldkoosoleku protokolliraamat
1957-1959.a., lk. 113-114.

alusturba väljavedu.

Loomakasvatuse osas otsustati:

rajada 1960. aastal veelindude kasvatus, esialgu 200 hanega;

muretseda lüpsiagregaat ja minna üle elektrilüpsile.

Kolhoos võtab endale kohustuse toota seitseaastaku plaanile lisaks:

1960.a.	2 tonni	sealiha	ja	1,6 tonni	linnuliha		
1961.a.	2	"	"	1,6	"	"	"
1962.a.	2,5	"	"	1,6	"	"	"
1963.a.	3	"	"	2	"	"	"

Seega täidab kolhoos seitseaastaku plaani liha tootmises 1963. aasta lõpuks.¹

¹ "Audruranna" üldkoosoleku protokolliraamat 1957-1959.a., lk. 113-114.

K O K K U V Õ T E

Käesolevas diplomitöös oleme püüdnud käsitleda Audru ranniku kalurite elu. Sellel eesmärgil oleme üksikasjalikult tutvunud kalurikolhoosi "Audrurand" arenguteega kolhoosi rajamisest 1949. aastal kuni tänapäevani. Ülesande lahendamist oleme teostanud võrdlusmeetodil, kõrvutades omaaegsete üksikkalurite ja tänapäeval kolhoosidesse ühinenud kalurite elu- ja töötingimusi.

Varasema perioodiga võrreldes näeme, et kolhoosikorra tingimustes on kalurite elu muutunud palju kergemaks, viljakamaks ja tulusamaks. Vaatamata kaluriartelli suhteliselt lühiajalisele olemasolule (käesoleva aasta 14. aprillil möödus kolhoosi asutamisest 11 aastat), on ta peale majandusliku progressi suutnud panna kindla aluse ka kalurite kultuurielu edasiarendamisele. Ajakohase administratiiv-klubihoone ehitamisega loodi lahendada tingimused mitmesuguste isetegevusringide tegevusele ja sporditööle. Peale selle on saanud tavaks teostada kultuurifondi summade arvel teatri ühiskülastusi Pärnusse ja Tallinnasse ja suvel ekskursioone huvitavatel marsruutidel.

Kolhoosi dokumentatsiooni üksikasjalisel tundma-

õppimisel võib teha järelduse, et kalur saab oma töö eest väärilist tasu. Seda kinnitab ka kalurite sõidutautode rohkus ja linnatüübiliste elumajade ehitamisele asumine.

Ka põllumajanduslik abimajand, millel kalandusega võrreldes on loomulikult teisejärguline tähtsus, on teinud edusamme. Kuna kolhoosi põllumajanduslik sektor on loomakasvatusliku suunaga, siis peab selle iseloomustamiseks märkima, et piimatoodang iga lehma kohta on tõusnud aastast-aastasse, samuti on kolhoosile andnud kasvavat tulu seakasvatus. Kolhoosnikute töö kergemaks muutmise ja omahinna alandamise eesmärkidel on kolhoos soetanud rohkesti ka põllumajanduslikku inventari. Tänapäeva viimase sõna järgi ehitatud karjalaut valmis 1957. aastal.

Kalurikolhooside loomine oli kasulik nii riigile kui ka kalureile endile.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

Marksismi-leninismi klassikud

1. L e n i n, V.I., Proletaarne revolutsioon ja renegaat Kautsky. Teosed, 28. köide, Tallinn 1955, lk. 207-297.
2. L e n i n, V.I., Majandus ja poliitika proletariaadi diktatuuri ajajärgul. Teosed, 30. köide, Tallinn 1954, lk.84-95.

Allikad

1. Kalurikolhoosi "Audrurand" arhiiv
nim.1, sü.-d 4, 5, 7, 11, 18, 22, 24, 40, 41, 55,
56, 69.
2. Kalurikolhoosi "Audrurand" juhatuse koosolekute protokolliraamat 1954-1956.a.
3. Kalurkolhoosi "Audrurand" üldkoosolekute protokolliraamatud 1954-1956.a. ja 1957-1959.a.

Kirjandus

1. A n t s u, J., Kalurikolhoosi "Jahta" ajaloost.
"Abiks Kalurile", Nr.15, 1959, lk.20.
2. Arve ja fakte. "Abiks Kalurile", Nr.3, 1956, lk.9-10.
3. H ä r m, A., Mõnda meie kalapüügi ajaloost. "Abiks Kalurile", Nr.11, 1958, lk.12.
4. K a l i t s, V., Kihnlaste kalastusest. Etnograafia Muuseumi aastaraamat XVI, Tallinn 1959, lk. 166-209.

5. L i n k, L., Sünteetiliste materjalide kasutamise kalatööstuses. "Abiks Kalurile", Nr.13, 1958, lk.15-16.
6. L u t s, A., Rändpüügist Eesti rannakalastuses. (Käsikiri).
7. Meie ülesanded tulevikus (Juhtkiri). "Abiks Kalurile", Nr.14, 1958, lk.1-2.
8. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu, Tallinn 1959.
9. "Pärnumaa". Maateaduslik, talunduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu 1930.
10. R j a b u h h i n, M., Seisevnoodapüük Eesti NSV-s. "Abiks Kalurile", Nr.1, 1956, lk.5-8.
11. U l u o t s, J., Cotze und Sorve und die quarta des Ordens in Läänemaa. "Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat", 1937, I, Tartu 1938, lk. 193-243.

Ajalehed

1. "Noorte Hääl", Nr.13 (4834), 16.jaanuar 1960.
2. "Pärnu Kommunist", Nr.137 (2295), 22.november 1958.
Nr.138 (2296), 25.november 1958.
Nr. 71 (2381), 16.juuni 1959.
Nr. 72 (2382), 18.juuni 1959.
Nr. 33 (2499), 19.märts 1960.
Nr.39 (2505), 2.aprill 1960.
3. "Rahva Hääl", Nr.144 (5029), 21.juuni 1959.
Nr. 5 (5197), 7.jaanuar 1960.

S I S U K O R D

	lk.
SISSEJUHATUS	2
I ptk. ASEND JA LOODUSLIKUD TINGIMUSED ..	6
II ptk. KALURITE OLUKORD JA PÜÜGITINGIMUSED ENNE NÕUKOGUDE VÕIMU TAASTAMIST EESTIS 1940.a.	15
III ptk. KALURITE ASUMINE KOLLEKTIIV- MAJAPIDAMISE TEELE	25
IV ptk. KALURIKOLHOOSI "AUDRURAND" TEGEVUS aastail 1950-1955	41
V ptk. KALURIKOLHOOSI "AUDRURAND" TEGEVUS aastail 1956-1959	53
KOKKUVÕTE	77
KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD ...	79